

”KUULEEKO KUKAAN?”

- Kyläkoulun oppilaiden kokemuksia omista vaikuttamismahdollisuuksistaan koulun lakkauttamisprosessissa

Minna Hamarila

Opinnäytetyö, kevät 2012

Diakonia-

ammattikorkeakoulu

Diak Länsi, Pori

Sosiaalialan

koulutusohjelma

Diakonisen sosiaalityön

suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) +

diakonian virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Hamarila, Minna. ”Kuuleeko kukaan?” – Kyläkoulun oppilaiden kokemuksia omista vaikuttamismahdollisuuksistaan koulun lakkauttamisprosessissa. Diak Länsi, Pori, Kevät 2012, 50 s., 5 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + diakonian virkakelpoisuus

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten kyläkoulun lapset kokivat voivansa vaikuttaa koulun lakkauttamisprosessiin. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys oli osallisuus erityisesti lapsen näkökulmasta. Aineisto kvalitatiiviseen tutkimukseen kerättiin lomakepohjaisella haastattelulla. Haastatteluihin osallistui 14 iältään 10 - 12 -vuotiasta lasta. Analyysimenetelmänä käytettiin sisällönanalyysia ja teemoittelua. Lasten osallisuuskokemuksia arvioitiin vertaamalla heidän panoksensa suhdetta aikuisten panokseen Roger Hartin osallisuuden tikapuumallin jaottelun mukaisesti.

Tutkimuksen tulos oli, että lapset kokevat olevansa sivustaseuraaajia oman koulunsa lopettamisprosessissa. Jonkinlainen osallistumisen kokemus lapsilla oli, mutta mielipiteen ilmaisu koulun asiassa tapahtui aikuisten asettamien käytäntöjen rajoissa. Lapset eivät oma-aloitteisesti ideoineet ja toteuttaneet projekteja koulunsa hyväksi. He eivät saaneet aina itse päättää, osallistuvatko he osallistaviin tehtäviin vai eivät. Lapset kokivat omat vanhempansa ja koulun opettajat osallistavan toiminnan mahdollistajina. Kanavat mielipiteenilmauksille olivat aikuisten organisoimia ja ohjaamia. Ilman aikuisten panosta, lasten osallisuus ei toteutunut.

Asiasanat: osallisuus, osallistumattomuus, osallistaminen, koulu

ABSTRACT

Hamarila, Minna. How Children Feel They Can Participate in and Influence on Closing Procedure of Their School. 50 p., 5 appendices. Language: Finnish. Pori, Spring 2012. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services + Deacon.

The purpose of the thesis was to find out how children felt they could participate in and influence on the closing procedure of their school. Participation was used as the theoretical framework. The study was qualitative. The material was collected by structured interviews. In all, 14 children participated in the interviews. The children were aged from 10 to 12. The material was analyzed by using themes and comparing results with the ladder of participation by Robert Hart.

The results showed that all activities for the rescue of the school were led and planned by adults. The children felt they had no possibilities to influence the action plan. The children do not spontaneously plan projects and put them into practice.

Keywords: participation, non - participation, school

SISÄLTÖ

1	LASTEN OSALLISUUS ON TÄTÄ PÄIVÄÄ.....	5
2	OSALLISUUS.....	7
	2.1.Lapsen osallisuus.....	8
	2.2.Osallisuuden tikapuut.....	10
	2.3.Lasten osallisuuden huomioiminen sosionomin ja diakonin työssä.....	11
3	LASTEN OSALLISUUTTA TUKEVIA SÄÄDÖKSIÄ, SUOSITUKSIA JA HANKKEITA 2000-LUVULLA.....	13
	3.1.Valtakunnalliset säädökset.....	13
	3.2.Kunnalliset suositukset.....	15
	3.3.Kolmannen sektorin hankkeet.....	16
4	HARVALUODON KYLÄKOULU MUUTOSPROSESSISSA.....	19
	4.1.Koulun historia.....	19
	4.2.Koulun lakkauttamisuhka.....	20
	4.3.Kunnan ja seurakunnan työntekijöiden tuki.....	21
5	LASTEN OSALLISUUDEN ARVIOINTI.....	23
	5.1.Tutkimuskysymys.....	23
	5.2.Tutkimus- ja analyysimenetelmä.....	23
	5.3.Prosessin kuvaus.....	24
6	TULOKSET.....	27
	6.1.Mielipide koulusta.....	27
	6.2.Muistikuvat ja tunteet.....	27
	6.3.Tieto.....	29
	6.4.Vaikuttaminen.....	31
7	LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS.....	35
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	38

LÄHTEET

LIITTEET

1 LASTEN OSALLISUUS ON TÄTÄ PÄIVÄÄ

YK:n lapsen oikeuksien julistuksen perustalle on hiljalleen alkanut hahmottua toimintatapoja mahdollistamaan yhteiskunnan pienimpien täysivaltaisen osallisuuden elinpiirinsä ja yhteisönsä toimintaan. Julistus konkretisoitui Lapsen oikeuksien sopimukseksi 1989 (Lapsen oikeuksien sopimus 1989). Vaikka julistus julkistettiin jo 1950-luvulla, Suomi ratifioi oikeudellisesti sitovan sopimuksen vasta 1991. Lasten osallisuuden kehittyminen on ollut hidasta. Asian eteneminen on näihin päiviin asti ollut yksittäisten virkamiesten, poliitikkojen, tutkijoiden ja järjestöaktiivien varassa. (Alila 2011.)

Osallisuutta painottavat Lapsen oikeuksien sopimuksen kohdat käsittelevät lapsen oikeutta ilmaista mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa. Hänen mielipiteensä on aina otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Lapsella on myös oikeus saada tietoa niin aikuisilta kuin median välitykselläkin. Hänellä on oikeus järjestäytyä ja toimia yhdistyksissä. (Lapsen oikeuksien sopimus 1989.)

Lasten on perinteisesti ajateltu olevan aikuisten toiminnan ja kasvatuksen kohteita. Lasten tehtävänä on ollut siis kasvaa, kehittyä ja sosiaalistua aikuisten valitseman tiedon ja taidon maailmaan. 1990-luvun lasten hyvinvointia kartoittavia tutkimuksia hankaloittikin pätevän mittariston puuttuminen, sillä vain harvalla lapsella oli kokemusta osallistumisesta oman elinympäristönsä kehittämiseen. Vaikutusmahdollisuuksia kyettiin kartoittamaan lasten omaa henkilökohtaista elämää koskettavilta osin, mutta ei laajemmin koko yhteiskunnan tarjoamien palveluiden kannalta. (Kiili 1998, 3.)

Vasta 2000-luvulla lasten osallisuus on alkanut saada enemmän huomiota ja siihen on myös ohjattu resursseja. Nykyisin lasten asemaa tarkastellaan osallistumisen ja osallisuuden kautta ajatellen, että lapsilla on sosiaalisia, moraalisia sekä poliittisia valmiuksia ja taitoja. Lapsen osallisuus on alkanut kiinnostaa niin lapsi- ja oppimistutkimuksessa kuin yhteiskunnallisessa toiminnassakin. YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimus velvoittaa yhä jäsenmaitaan - myös Suomea - lasten osallisuuden jatkuvaan kehittämiseen. Tähän haasteeseen on Suomen kunnissa vastattu laatimalla lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmia mahdollistamaan ja tukemaan lasten paikallista osallistumista. Kuitenkin suunnitelmien toteutuminen on painottunut viranomaisten työn ja monialaisen yhteis-

työn kehittämiseen. Lasten tarpeet ovat jääneet ammattilaisten työn kehittämistarpeiden alle. (Määttä 2010, 254.)

Kiinnostukseni lapsen osallisuutta kohtaan heräsi lasteni koulun lopettamisuhan myötä. Vuoden 2010 - 2011 aikana Harvaluodon koululaisten vanhemmat kokoontuivat yhteen useaan kertaan sekä fyysisesti koululle että sähköpostitse pohtimaan keinoja koulun lakkauttamisen estämiseksi. Prosessin edetessä aikuiset jakoivat yhteisen kokemuksen siitä, että oma uppoutuminen koulun pelastamiseen jätti lasten reaktiot vähäiselle huomiolle. Itsekin, yhtenä näistä aikuisista, huomasin tehneeni tiivistä yhteistyötä vanhempien, kunnallispoliitikkojen ja muiden kansalaisaktiivien kanssa, mutta lapsiltani en ollut pysähtynyt kysymään heidän mielipidettään asiasta.

Tutkimukseni tavoitteena on tarkastella lasten osallistumisen kokemuksia heidän omien näkemystensä kautta. Yksi tärkeimmistä tehtävistäni sosionomina ja diakonina on antaa ääni niille, joilla on vaikeuksia tulla kuulluksi. Lapset ovat yksi näistä yhteiskuntamme ”hiljaisista” ryhmistä. En kiellä, ettei tutkimuksellani olisi myös lapsipoliittinen tavoite. Lasten kokemukset ja näkemykset on otettava vakavasti. Heidän mielipiteensä on huomioitava jo yhteiskunnallisia päätöksiä valmisteltaessa.

2 OSALLISUUS

Opinnäytetyöni viitekehyksenä on osallisuus tarkasteltuna erityisesti Roger Hartin osallisuuden tikapuut -mallin näkökulmasta (Flöjt 2000). Osallisuuden käsite kuvaa yksilön täysivaltaista osallistumista sekä kuulluksi ja huomatuksi tulemistä. Opinnäytetyöni otsikossa osallisuuden käsite on korvattu kapeammalla käsitteellä vaikuttaminen. Tämä siksi, että koin lapsille helpommaksi selittää vaikuttamisen suppeamman käsitteen. Kuitenkin kysymysten asettelulla pyrin saamaan lasten koko osallisuuden kokemuksen selville.

Ero osallistumisen ja osallisuuden välillä korostuu arvioitaessa vuorovaikutustilanteen muotoutumista. Kun osallistuja tulee valmiiksi luotuun tilanteeseen, kyse on osallistumisesta. Kun osallistuja taas saa itse vaikuttaa tilanteen muotoutumiseen ja kulkuun, kyse on osallisuudesta. Osallisuus on vuorovaikusta, jossa osapuolet kohtaavat toisensa. Yhdessä suunniteltu ja toteutettu toiminta on oppimisprosessi, joka perustuu moleminpuoliseen kuuntelemiseen ja dialogiin. Kunkin osallistujan tulee voida itse valita ja säädellä aktiivisuutensa tasoa. Myös passiivinen mukanaolo voi siis olla osallisuutta. Osallisuus yhdistää toimijoita ja yhteinen toiminnan suunnittelu mahdollistaa kaikkia palvelevan toimintaympäristön. (Näyn ja kuulun -hanke i.a.)

Osattomuus on käsitteenä osallisuuden vastakohta. Osallisuuden puute saattaa johtaa ihmisen vieraantumiseen suhteessa itseensä ja ympäristöönsä. Vaikka osattomuuden kokemukset ovat tuttuja jokaiselle huomiotta jääneelle, vahvimmillaan niihin liittyy tunne tarkoituksettomuudesta ja välinpitämättömyydestä, mikä voi johtaa syrjäytymiseen. (Kiilakoski 2007, 12.)

2.1. Lapsen osallisuus

Ihmiset ovat pienestä pitäen osallisina omassa toimintaympäristössään ja yhteiskunnassa. Osallisuuden varhaisin kokemus on lapsen vuorovaikutussuhde omiin vanhempiin sekä muihin perheenjäseniin. Aikuisen kanssa käytävän vuorovaikutuksen laadulla on suuri merkitys lapsen minäkuvan, perusturvallisuuden sekä sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Lapsen osallisuuden kokemukselle on tärkeää, että hänellä on mahdollisuus vaikuttaa elinpiiriinsä, siihen ympäristöön, jossa kasvaa, oppii ja leikkii. Osallisuus on yhteisöllistä ja vastavuoroista, ja se toteutuu konkreettisina tekoina ja tapana toimia toisten ihmisten kanssa. (Karlsson 2005, 8; Uusitalo & Laakso 2005, 45.)

Lapset on perinteisesti rajattu mielipidekyselyjen ulkopuolelle. Lapsilta on oletettu puuttuvan tarpeelliset kommunikaatiokyvyt sekä kognitiiviset ja sosiaaliset taidot, joita vastaajilta vaaditaan. Kuitenkaan se, että heidän tapansa kertoa asioista on erilainen kuin nuorilla tai aikuisilla, ei vähennä heidän mielipiteittensä tärkeyttä. Mahdollisuus olla osallisena asioiden käsittelyssä itselle tärkeissä yhteisöissä on ratkaisevaa lapsen identiteetin kehittymisen kannalta. Hän rakentaa itseymmärrystään siitä kuka, on ja mihin kuuluu, osallistumalla elämänsä yhteisöjen, kuten kodin, pihapiirin ja koulun toimintaan. Lapset eivät itsestään selvästi osaa hyödyntää omia osallisuuden mahdollisuuksiaan käytännössä. Aikuisen tulee kannustaa ja opettaa lapsia osallisuuden toteuttamiseen. Lapsen osallisuus toteutuu, kun hän saa olla mukana suunnittelemassa, toteuttamassa ja arvioimassa etujensa turvaamiseksi tehtävää työtä. Osallistumalla hän oppii niin itsestään kuin toisistakin ja heidän kanssaan elämisestä. (Alila 2011; Oranen 2008, 7.)

Osallisuus on lapsen omaan yhteisöönsä liittymistä, kuulumista ja siihen vaikuttamista. Osallisuus rakentuu vastavuoroisesta toiminnasta, mikä edellyttää sekä lapsen aktiivista mukaan tulemistä että hänen kuulemistaan yhteisön jäsenenä. Aina ei kuitenkaan osallisuuden kokemukseen tarvita sanallista kanssakäymistä, vaan vastavuoroinen, tasavertainen yhdessä toimiminen saattaa jo itsessään riittää synnyttämään osallisuuden tunteen ja tajun omista mahdollisuuksista. Hyväksyntä, kannustava ilmapiiri, tasa-arvoisuus, arvostus ja luottamus rakentavat kaikki sisäistä voiman tunnetta. Tunne omasta pätevydestä, luovuudesta sekä toimimisen vapaudesta lisääntyy onnistumisenkokemusten myötä. Vahva itsetunto vahvistaa lapsen vuorovaikutustaitoja muiden lasten ja aikuisten kanssa. Parantunut vuorovaikutustaito puolestaan vahvistaa hänen itsetuntoaan. Osalli-

suuden kokemukset vahvistavat osallisuuden mahdollisuuksia myös tulevaisuudessa. (Uusitalo & Laakso 2005, 44; Oranen 2008, 9.)

Lapset ja nuoret ovat usein kyvykkäämpiä ymmärtämään asioita ja ilmaisemaan niistä mielipiteensä, kuin aikuiset uskovat. Heidän on siksi päästävä osallistumaan eri tasoilla ja tavoilla: kodeista kansainvälisille areenoille ja mielipiteen ilmaisemisesta todelliseen vaikuttamiseen. Lapsia ja nuoria ei kuitenkaan pidä jättää yksin oppimaan osallistumisen ja demokratian pelisääntöjä. Aikuisilta saatu palaute on tärkeä osa osallistumista, sillä se antaa viestin lasten osaamisesta ja mielipiteiden merkityksestä. Aikuisten tulee kin olla käytettävissä silloin, kun lapset ja nuoret heidän apuaan tarvitsevat. Lapsilla ja nuorilla tulee olla kulloistakin osallistumistilannetta varten riittävä tietopohja. On tärkeää kehittää menettelytapoja, joilla lapsen mielipide voidaan luotettavasti selvittää ja tuoda esille myös riitakysymyksissä. On huolehdittava myös lapsen oikeudesta olla esittämättä mielipiteitään, jos hän niin haluaa. Aikuiselle kuuluvaa vastuuta ei saa siirtää lapselle. (Lapselle sopiva Suomi 2005.)

Lapsen osallisuus ei aina toteudu. Lasten mielipiteitä ja ajatuksia kysytään, mutta he eivät saa tietoa siitä, ovatko heidän näkemyksensä vaikuttaneet mihinkään. Tällöin lapsi helposti kokee, ettei hänellä ollutkaan todellista mahdollisuutta vaikuttaa, ja näin osallisuuden tunnetta ei synny. Osallisuuden käsite onkin tärkeää erottaa osallistamisen käsitteestä. Osallistamisella tarkoitetaan lapsen mukaan ottamista yhteiseen tekemiseen. Tämä yhteinen tekeminen voi tarkoittaa esimerkiksi yhteistä keskustelua, suunnittelua tai leikkiä. Osallistamalla voidaan luoda edellytyksiä osallisuudelle ja yhteisöllisyydelle vahvistamalla yhteenkuuluvuuden ja yhteisvastuun tunnetta. Se ei kuitenkaan ole vielä varsinaista osallisuutta. Todelliseen osallisuuteen liittyy oikeus saada tietoa itseä koskevista suunnitelmista, ratkaisuksista, päätöksistä, toimenpiteistä ja niiden perusteluista, yhteisistä säännöistä sekä mahdollisuuksista ilmaista mielipiteensä ja vaikuttaa asioihin. (Koskinen 2007, 136; Uusitalo & Laakso 2005, 45.)

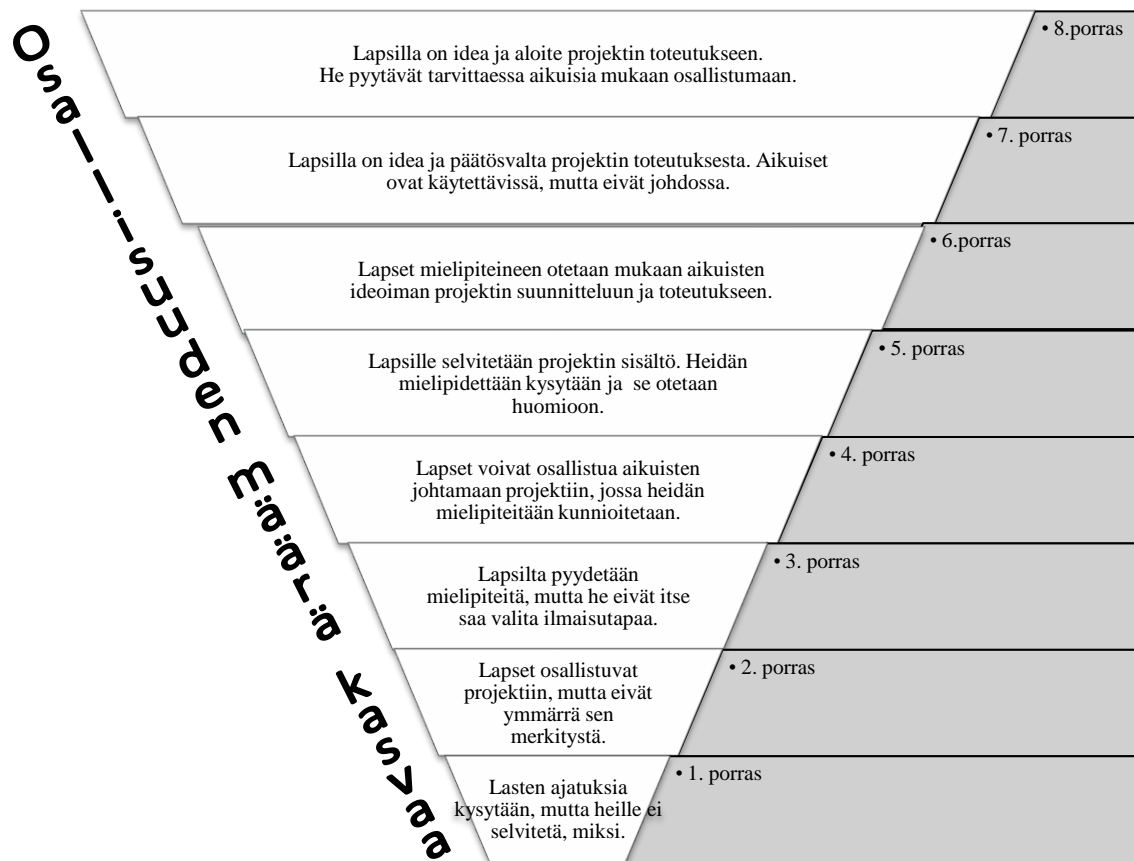
Tuore haastattelututkimus osoittaa, että 10 - 13 -vuotiaat kokevat saavansa vahvasti vaikuttaa kotona esimerkiksi perheen jokapäiväisiin kulutusvalintoihin. Kouluelämässä lasten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet ovat osoittautuneet heikoiksi. Suomalaiset oppilaat kokevat kansainvälisten vertailujen perusteella saavansa muita vähemmän mahdollisuuksia omien mielipiteiden ilmaisuun koulussa ja osallistumiseen päätöksen-

tekoon. He kokevat myös, etteivät opettajat ole heistä kovin kiinnostuneita. Suhteen opettajiin on kuitenkin todettu olevan yhteydessä oppilaiden osallistumisaktiivisuuteen ja vastuunottoon kouluelämässä. (Lapsille sopiva Suomi 2005, 44.)

2.2. Osallisuuden tikapuut

Roger Hart kuvaa osallisuuden eri tasoja tikapuumallin avulla. Tikapuut rakentuvat kahdeksasta askelmasta. Ensimmäisillä kolmella askelmalla lapsi ei ole osallinen, mutta neljännestä eteenpäin lapsen osallisuus kasvaa aina kahdeksannelle askelmalle asti. Tikapuiden alimmalla askelmalla lapsella on vain vähän mahdollisuutta vaikuttaa. Mitä korkeammalle tikapuita nousee, sitä enemmän mahdollisuuksia vaikuttamiseen on. Lapsen osallisuuden kokemuksen oletetaan lisääntyvän samassa suhteessa. Lapsen kokemus omista vaikuttamismahdollisuuksistaan on tärkeää, sillä osallisuus toteutuu vain, jos lapselle syntyy kokemus siitä, että hänelle tärkeät asiat ovat tulleet kuulluiksi ja huomioonotetuiksi. (Hart 1997; Oranen 2008, 9.)

Tikapuumalli auttaa aikuista hahmottamaan oman tapansa toimia suhteessa lapsen vaikuttamismahdollisuuksiin. Aikuisen tulee tarjota lapsille sekä mahdollisuus osallisuuden täydellä panoksella että mahdollisuus olla vain ohjattavina. Tavoitteena ei ole se, että lasten tarvitsisi aina työskennellä maksimitasolla taitoihinsa nähden. Lasten osallisuutta tulee tukea niin, että heidän taitojensa taso ei estä heitä osallistumasta silloin kun heillä on siihen halua. (Hart 1997; Flöjt 2000; Oranen 2008: 10 - 11.)

KUVIO 1. Osallisuuden tikapuut (Hart 1995)

Roger Hartin mallin pohjalta muokannut Minna Hamarila 2012

2.3. Lasten osallisuuden huomioiminen sosionomin ja diakonin työssä

Sosiaalialan työlle on ominaista vahva yhteiskuntasidonnaisuus. Sosiaalinen viitekehys ilmenee työssä, jossa tuetaan yksilöiden liittymistä yhteiskuntaan vahvistamalla heidän osallisuuttaan jo lapsesta alkaen. Sosiaalialan työn ydin on heikomman puolustamisessa. On siis perusteltua pyrkiä vaikuttamaan yhteiskunnalliseen suunnitteluun ja päätöksentekoon erityisesti lasten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Kaikilla työkentillä on turvattava myös yksittäisen lapsen oikeuksien toteutuminen. Työssään sosionomin tulee turvata lapsen edun toteutuminen ja edistää lapsen osallisuutta. (Lastensuojelun työryhmä i.a.)

Diakonian tehtävänä on etsiä, lievittää ja poistaa ihmisten hätää ja kärsimystä. Sen tavoitteena on parantaa ja eheyttää ihmistä yksilönä ja yhteisössä ja auttaa häntä selviy-

tymään elämänsä vaikeuksien keskellä. Diakoniatyö on yksi kirkon yhteiskuntatyön toteuttajista. Kirkko pyrkii vaikuttamaan yhteisöihin ja yhteiskunnan rakenteisiin ihmisarvon, ja oikeudenmukaisuuden toteutumiseksi osallistumalla arvokeskusteluun ja nostamalla esiin yhteiskunnan epäkohtia. (Kirkkohallitus i.a.) Ajattelen, että niin sosionomin kuin diakoninkin asiantuntemukseen kuuluu kyky tarkastella yksittäisen ihmisen tai ihmisryhmän arkielämää, osallisuuteen ja toimintakykyyn liittyviä tarpeita sekä yhteiskunnan että yksilön tasolla.

3 LASTEN OSALLISUUTTA TUKEVIA SÄÄDÖKSIÄ, SUOSITUKSIA JA HANKKEITA 2000-LUVULLA

Lapsen etua ja myös hänen osallisuuttaan turvaamaan on säädetty useita lakeja ja säädöksiä. Perustana lapsen osallisuuden huomioimiselle on kansainvälinen YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artikla. Sen mukaan lapsi nähdään ihmisenä, jolla on oikeuksia ja joka pystyy olemaan aktiivinen näiden toteuttamisessa. Artikla painottaa lapsen näkemysten ja kannanottojen tärkeyttä. Lapsi määritellään aktiiviseksi toimijaksi, jolla on oikeus tulla kuulluksi ja tuoda oma näkökulmansa asioihin. (Honkanen & Syrjälä 2000, 39, 51 - 52.)

3.1. Valtakunnalliset säädökset

Suomessa Lapsen oikeuksien sopimus astui voimaan 1991. Tällöin Suomi ratifioi kansainvälisen sopimuksen sitoutui muuttamaan oman kansallisen lainsäädännön vastaamaan kyseistä kansainvälistä lainsäädäntöä. (Lapsen oikeuksien sopimus i.a.) Niin myös Suomen perustuslakiin kirjatun 6. pykälän 3. momentti koskee lapsen oikeuksia. Sen mukaan jokaista lasta tulee kohdella tasa-arvoisesti yksilönä ja lapsi on myös oikeutettu vaikuttamaan itseään koskeviin asioihin kehitystasonsa edellyttämällä tavalla. (Suomen perustuslaki 1999.)

YK:n yleiskokouksen lasten erityisistunto on edellyttänyt Suomelta kansallista toimintasuunnitelmaa lasten osallistumismahdollisuuksien kehittämiseksi valtakunnallisesti. Suunnitelman tavoitteena on lisätä lapsen osallistumista arjen tilanteissa. Tavoitteen saavuttamisen edellytyksiä ovat lapsen kuulemisen, osallistumisen ja vaikutusmahdollisuuksien parantaminen tämän omassa kasvuyhteisöissä. (Lapsille sopiva Suomi 2005.) Lapsen oikeus tasavertaisena osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ja yhteiskunnan kehitykseen on demokraattisen yhteiskunnan perusarvo. Suomen perustuslaki velvoittaa aikuisia luomaan järjestelyjä, joilla lapset ja nuoret voivat vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. (Suomen perustuslaki 1999.)

Myös lastensuojelulaki edellyttää lapsen kuulemista päätöksenteossa, mikä puolestaan määritellään kaikkia viranomaisia koskevaksi velvollisuudeksi. Vuoden 2008 alussa voimaan tullut laki velvoittaa kuntaa valmistelemaan suunnitelman siitä, miten lasten ja nuorten hyvinvointia edistetään ja kuinka lastensuojelupalveluja järjestetään ja kehitetään. Uudistetun lain painotuksina ovat ennaltaehkäisy, varhainen tuki ja avohuolto. Lasten hyvinvointia tulee lain mukaan edistää kehittämällä kasvuoloja ja tukemalla lapsia ja kasvattajia peruspalveluissa ja ottamalla lapset huomioon myös yhdyskuntasuunnittelussa. (Lastensuojelulaki 2007/417, 12§.) Uuden lastensuojelulain luku 4 käsittelee kokonaisuudessaan lasten osallisuutta. Lapsen osallisuuteen liittyvät muutosidonnainen ja hallintolain alainen kuuleminen ja vapaamuotoinen mielipiteen selvittäminen. Lapsen kuuleminen saa estyä vain silloin, kun se vaarantaa hänen terveyttään tai kehitystään tai jos mielipiteen selvittäminen on muutoin ilmeisen tarpeetonta tai lapsen etua vastaan. (Räty 2007, 117.)

Stakes on kehittänyt yhdessä käytännön työntekijöiden kanssa läheisneuvonpitoa (Family Group Conference, familjerådslag) sekä muokannut siitä Suomen oloihin sopivaa käytäntöä lastensuojeluun. Läheisneuvonpito on pyrkinyt parantamaan lapsen ja perheen osallistumisen mahdollisuuksia ja kuulluksi tulemistä omassa asiassaan. Viranomaiset antavat omat tietonsa läheisverkostolle, jonka jälkeen lapsi ja perhe laativat yhdessä läheistensä kanssa suunnitelman siitä, miten ongelma ratkaistaan lapsen edun mukaisesti. Läheisten joukosta etsitään lapselle oma avustaja, joka auttaa lasta valmistautumaan neuvonpitoon ja ilmaisemaan mielipiteensä. Hän myös huolehtii siitä, että läheiset omassa kokouksessaan keskittyvät keskinäisen välien selvittelyn sijasta lapsen asian käsittelyyn. Avustaja pysyy lapsen tukena neuvonpidon jälkeenkin. Menetelmää on käytetty noin 50 kunnassa, ja läheisneuvonpitoja järjestetään noin sata vuodessa.

Nuorisolain tavoitteena on nuorten kasvun ja itsenäistymisen tukeminen edistämällä nuorten aktiivista kansalaisuutta ja sosiaalista osallistumista sekä parantamalla nuorten kasvu- ja elinoloja. Lähtökohtina ovat yhteisöllisyys, yhteisvastuu, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, monikulttuurisuus ja kansainvälisyys, terveet elämäntavat sekä ympäristön ja elämän kunnioittaminen. Aktiivisella kansalaisuudella tarkoitetaan nuorten tavoitteellista toimintaa kansalaisyhteiskunnassa, mihin puolestaan pyritään tukemalla nuorten kasvua ja itsenäistymistä sekä vahvistamalla heidän osallistumistaan yhteisönsä toimintaan.

ja päätöksentekoon muun muassa lisäämällä mahdollisuuksia sukupolvien väliseen vuorovaikutukseen. (Nuorisolaki 2007.)

Nuorisolain pohjalta kehitetty Suomen Lasten Parlamentti antaa 9 - 14 -vuotiaille lapsille vaikuttamiskanavan sekä viranomaisille ja päättäjille mahdollisuuden kysyä ja selvittää erilaisia asioita suoraan lapsilta. Parlamenttitoiminnassa rakennetaan vuorovaikutusta lasten ja päättäjien välille. Suomen Lasten Parlamentti on kuntien nimittämistä lapsiedustajista muodostettu interaktiivinen yhteisö, joka kokoontuu pääsääntöisesti netissä toimivassa verkkoparlamentissa. Opetusministeriö tukee Suomen lasten parlamentti ry:n toimintaa. (Lasten parlamentti i.a.)

3.2. Kunnalliset suositukset

Lapsen tarpeiden ja näkökulman huomioimista painotetaan kuntatasollakin entistä enemmän. Useissa kunnissa aiheesta viriää yhä uusia hankkeita ja projekteja. Lasten ja nuorten osallisuuden toteutuminen pyritään takaamaan kehittämällä kuulemisen malleja lapsipoliittisten ohjelmien yhteyteen. Kuntien lapsipoliittisia ohjelmia laadittaessa lasten ja nuorten mielipiteitä on kartoitettu monin kyselyin, mikä sinänsä on myönteinen kehityssuunta. Ohjelmaraporteista ei kuitenkaan yleensä käy ilmi, miten lasten mielipiteet ovat ohjelman laadintaan vaikuttaneet. Lapsipoliittiset ohjelmat ovat periaatteessa lasten ja nuorten osallistumisen uusia kanavia, mutta näyttää siltä, etteivät ne ole vakiinnuttaneet lasten osallistumista kunnan toimintaan. (Kiili 2006.)

Kuntaliiton hallitus hyväksyi vuonna 2000 Kuntaliiton omaa toimintaa aina vuoteen 2015 ohjaavan lapsipoliittisen ohjelman ”Eläköön lapset”. Kuntaliiton lapsipolitiikan tavoitteet ankkuroituvat Lapsen oikeuksien sopimuksen tavoitteisiin. Vuonna 2000 Kuntaliiton hallitus suositti kunnille, että ne laativat kunnan tai seudun lapsipoliittisen ohjelman tukemaan lasten ja nuorten hyvinvointipoliittista päätöksentekoa, toiminnan johtamista ja kehittämistä sekä käytännön työtä lasten, nuorten ja perheiden parissa.

Kuntaliitto seuraa ja arvioi lapsipolitiikan edistymistä kunnissa muun muassa kyselyitä toteuttamalla. Erityisesti lapsen osallisuutta painottava tavoite on edistää lapsen mahdollisuutta toimia aktiivisena osallistuvana kuntalaisena. Yhteisöjen toimintatavat ja osallistumisen väylät sekä lapsen mahdollisuudet tasa-arvoiseen koulutukseen on tar-

kastettava. Kuntalaki velvoittaa kunnan viranomaisia huolehtimaan siitä, että asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Perustuslain mukaan nämä oikeudet koskevat myös lapsia. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen perusteella lapsilla on oikeus ilmaista näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa iän ja kehitystason mukaisesti. (Kuntalaki 1995.)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton kuntaohjelma 2009–2012 kehottaa kuntia tukemaan lasten ja nuorten kansalaistoimintaa. Ohjelma vetoaa siihen, että lasten ja nuorten osallistuminen yhteisölliseen kansalaistoimintaan vahvistaa hyvinvointia ja tarjoaa mahdollisuuden saada vaikuttamisen, oppimisen ja yhdessä onnistumisen kokemuksia. Lasten ja nuorten kansalaistoimintaa tulee tukea ja edistää kouluissa, oppilaitoksissa, nuorisotyössä ja yhdistys- ja seuratoiminnassa. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry 2009)

Toukokuussa 2010 Kaarinassa tuli voimaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Suunnitelmassa tarkastellaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamista peruspalvelujen, ehkäisevien palvelujen ja korjaavien palvelujen näkökulmasta. Hyvinvointisuunnitelman 3. tavoite on luoda edellytykset lasten ja nuorten osallisuuden ja yhteisöllisyyden kasvulle. Suunnitelmassa todetaan tasapainoisen kasvun kannalta tärkeäksi, että kasvuympäristö on yhteisöllinen ja lapset ja nuoret kokevat olevansa aktiivisia osallistujia yhteisössään. (Hyvinvointisuunnitelma 2010.)

3.3. Kolmannen sektorin hankkeet

Vertaissovittelun tavoitteena on koulujen toimintahäiriöiden vähentämisen ohella edistää oppilaiden elämänhallinnan taitoja ja antaa heille malli yhteisölliseen toimintaan. Vertaissovittelussa oppilaat ohjataan selvittämään ristiriitoja keskenään jo varhaisessa vaiheessa. Opettaja on vain taustatukena. Vertaissovittelun ovat kehittäneet yhteistyössä Suomen Punainen Risti ja Hesari Nuorten Ääni -kampanja. Vertaissovittelu on käynnistetty vuonna 2000 ja se on käytössä noin sadassa koulussa.

Kirkolliskokous päätti 6.11.2009 antaa kirkkohallitukselle tehtäväksi valmistella esitys kirkon lainsäädännön muuttamiseksi siten, että siinä otetaan huomioon lapsivaikutusten arviointi kirkon toiminnassa ja hallinnossa ja laatia käytännön ohjeet lapsivaikutusten

arvioimiseksi seurakunnan toiminnassa ja hallinnossa. Lisäksi kirkolliskokous päätti 4.11.2009 lähettää nuorten osallisuuden vahvistamista kirkossamme koskevan asian kirkkohallitukselle toimenpiteitä varten. Kirkkohallituksen virastokollegio asetti 11.2.2010 työryhmän valmistelemaan lapsivaikutusten arviointia ja nuorten osallisuuden vahvistamista kirkossamme 28.2.2011 mennessä. (Näyn ja kuulun -hanke i.a.)

Osallisuuden vahvistamisen idea nousee kirkon arvopohjasta ja noudattaa Suomen ratifioimaa YK:n lapsen oikeuksien sopimusta. Osallisuutta painottavat toimintatavat vahvistavat lapsen ja nuoren ymmärrystä itsestään merkityksellisenä yhteisön jäsenenä sekä ainutlaatuisena ja arvokkaana Jumalan ihmeenä. Osallisuus antaa lapsille ja nuorille mahdollisuuden olla mukana yhteisöllisessä prosessissa, rakentamassa kirkon ja oman yhteisönsä tulevaisuutta. Seurakunnassa tulee miettiä, miten parhaiten mahdollistetaan osallisuuden toteutumisen kaikilla tasoilla ja kaikissa ikäryhmissä. Osallisuuden toteutumiseen tarvitaan aikaa ja resursseja, mutta myös valtaa, vastuuta ja luottamusta. (Näyn ja kuulun -hanke i.a.)

Myös paikallisseurakunnat ja seurakuntayhtymät ovat organisoineet omia hankkeitaan. Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä on julkaissut esitteen ”Lapsi seurakunnallisessa päätöksenteossa”. Esitteen sisällöissä käydään läpi seuraavia ajatuksia: Monet yhteiskunnalliset ja seurakunnalliset päätökset vaikuttavat lasten elämään. Tehtäviä päätöksiä tulee miettiä ennakoiden lasten näkökulmasta. Aina ei voida saavuttaa lapsen kannalta parasta ratkaisua, mutta ennakoimalla voidaan minimoida haitat. Jotta lapsinäkökulma tulisi käytännössä huomioitua kaikessa seurakunnan toiminnassa, sen toimintaympäristö on otettava mukaan tarkasteluun. Seurakunnan työn tavoitteita on peilattava kunnan ja järjestöjen työhön ja etenkin päätöksentekoprosesseihin. (Taskinen 2006.)

Kirkon palvelujärjestö, Poikien ja tyttöjen keskus, on ollut alkuunpanijana Näyn ja kuulun -hankkeelle, joka pyrkii lisäämään lasten vaikutusmahdollisuuksia niin seurakunnan kuin oman elinympäristönsäkin asioissa. Hankkeen tavoitteena on lapsivaikutusten arvioinnin liittäminen yleiseen lainsäädäntöön ja päätösten tekoon. Hankkeen tavoitteiden asettamisen tärkeänä pohjana on ollut osallisuus-käsitteen määrittäminen. Näyn ja kuulun -hanke määrittelee osallisuuden seuraavasti: osallisuus viittaa kuulumisen ja mukana olemisen tunteeseen sekä kokemukseen aidosta mahdollisuudesta vaikuttaa itseään, lähiyhteisöään ja yhteiskuntaa koskeviin asioihin. (Näyn ja kuulun -hanke i.a.)

Seurakuntien Lapsityön Keskukseen (SLK), Nuorten Keskukseen (NK), PTK – poikien ja tyttöjen keskuksen sekä Suomen Lähetyseuran lapsi- ja nuorisotyön (SLS) yhteinen hanke toteutettiin yhteistyössä kirkon kasvatustyön kanssa vuosina 2009-2011. Hankkeen tavoitteena oli rakentaa lapsiystävällistä kirkkoa ja yhteiskuntaa vahvistamalla tyttöjen ja poikien osallisuutta seurakunnissa sekä vahvistaa heidän etujensa huomioimista kirkollisessa ja samalla kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. (Tyttöjen ja poikien oikeudet kirkossa -hanke i.a.) Vuonna 2010 järjestettiin seurakuntavaalit, joissa ensi kertaa äänioikeus on 16 vuotta täyttäneillä nuorilla. Vastuujärjestönä toimi tällöin Nuortenkeskus.

4 HARVALUODON KYLÄKOULU MUUTOSPROSESSISSA

Suomi on perinteisesti ollut pienien koulujen maa. Pienellä koululla eli kyläkoululla tarkoitetaan alle 50 oppilaan kahden tai kolmen opettajan koulua. 2000-luvulla on lakkautettu yli tuhat peruskoulua. Lakkauttamisten peruste on ollut oppilasmäärän väheneminen ja 1990-luvulta lähtien erityisesti rahan säästö. (Korpinen 2000, 16.)

4.1. Koulun historia

Harvaluodon koulu on perustettu 1906. Ennen koulurakennuksen valmistumista lahjoitustontille Puurkankareen kylään vuonna 1907 koulu toimi vuokratiloissa Isokartanon alakerrassa. Vuoteen 2008 se oli yksi Piikkiön kunnan kouluista, kunnes siitä kuntaliitoksen myötä tuli Kaarinan kaupungin sivistystoimen alainen. Koulun lakkauttamista on sen historian aikana harkittu useaan otteeseen sekä Piikkiön että Kaarinan hallinnon aikana. (Piikkiön historia 2 2004.)

Ennen Harvaluodon sillan valmistumista vuonna 1998 mantereen ja saaren välillä liikennöi lossi. Sillan valmistumisen aikoihin Suunnittelukeskus alkoi valmistella Harvaluodon osayleiskaavaa. Vuonna 2003 voimaan tulleen osayleiskaavan suunnitelmien pohjalla tehdyn selvityksen mukaan saarelaiset haluavat lisää vakituksia asukkaita esimerkiksi säilyttääkseen oman koulunsa. Kaavan pääpaino on ympärivuotisen asutuksen lisäämisessä, joten koulun ympäristöön on kaavoitettu merkittävä omakotitalojen keskittymä. Saaresta ei kuitenkaan haluta lähiömäistä, vaan siellä pyritään säilyttämään perinteinen maaseutuasutuksen ilme keskittämällä rakentaminen rinteisiin ja metsäsaarekkeisiin. (Lindeqvist 2003.)

Koulutoiminnan lisäksi saaren keskellä sijaitsevassa koulurakennuksessa ovat vuosien varrella kokoontuneet lasten ja aikuisten harrastekerhot sekä Harvaluodossa toimivat yhdistykset muun muassa Harvaluodon Maamiesseura, ja siellä on järjestetty kylän yhteisiä tapahtumia. Nykyisin koululla kokoontuvat Harvaluotoseura sekä aikuisten liikuntaryhmä ja lasten askartelukerho. Lisäksi saaren yhteisiä tilaisuuksia, kuten marraskuun puurojuhla, järjestetään koulun tiloissa. Muita yhteisiä kokoontumistiloja ei saarella ole

kesällä käytössä olevaa kunnan leirikatosta lukuun ottamatta. Koulu on myös ainoa kunnallinen palvelu, joka saarella on, esimerkiksi kunnallistekniikkaa tai katuvaloja ei ole.

Vuosina 2003 - 2009 asukasluvun kasvu entisen Piikkiön alueella on ollut jonkun verran voimakkaampaa kuin koko Kaarinan alueella. Erityisen voimakkaasti on kasvanut pienten lasten määrä. Lasten määrä on kasvanut myös Harvaluodossa. (Asuntopoliittinen ohjelma 2010.) Huolimatta osayleiskaavan suomista mahdollisuuksista Harvaluodossa on vain harvoin tontteja myynnissä. Kesäkäytössä oleville mökeillekin on vaikea saada poikkeamislupia ympärivuotiseen asumiskäyttöön.

4.2. Koulun lakkauttamisuhka

Syksyllä 2010 Kaarinan sivistyslautakunta poisti koulun lakkauttamisen säästölistalta, mutta Kaarinan kaupunginhallitus päätti esittää lakkauttamista jo saman vuoden puolella. Lakkauttamista perusteltiin alueen muiden koulujen tehokkaammalla hyödyntämisellä, koulutuksen korkean tason turvaamisella, Kaarinan strategian tavoitteiden toteutumisella ja Harvaluodon koulun korkeilla oppilaskohtaisilla kustannuksilla. Kaupunginvaltuusto palautti asian hallitukselle. Kuultuaan Sivistyslautakunnan ja Harvaluodon vanhempainyhdistyksen koulun jatkoa puoltavat selvitykset kaupunginhallitus esitti uudestaan lakkauttamista toukokuussa 2011, ja päätös asiasta luvattiin tehdä kaupungin valtuustossa 23.5.2011. Asia kuitenkin siirrettiin pöydälle ja seuraavassa valtuuston kokouksessa 16.6. päätettiin, että koulu saa jatkaa seuraavat kolme vuotta. Tulevan kolmen vuoden aikana koulun oppilasmäärää tarkkaillaan, ja sen keskiarvon tulee pysyä yli 26:ssä, jotta koulu voidaan katsoa säilyttämisen arvoiseksi. (Laaksonen 2011; Laukkanen 2012.)

Vuosien 2010 - 2011 talvikaudella saarelaisille sekä koululaisten huoltajille järjestettiin kaupungin viranomaisten puolelta kaksi kuulemistilaisuutta. Harvaluotolaisten kansalaisaktiivisuus sai prosessin aikana eri muotoja. Harvaluodon koulun vanhempainyhdistys esitti huhtikuussa 2011 haasteen kaikille Suomen kyläkouluille ja niiden mahdollisille vanhempainyhdistyksille istuttaa koulujen pihoihin kukkasipuleita tekstin muotoon: ”Olet tärkeä”. Istutusten tuotokset ovat nähtävillä koulujen pihoilla kevään 2012

kuluessa. Koululaisten vanhemmat tekivät omat laskelmansa koulun korjauskustannuksista vastineeksi Kaarinan kaupungin hallituksen esitykselle. Vanhempien edustajat kävivät myös esittämässä vastineensa Kaarinan kaupunginhallituksen kokouksessa 18.4.2011. (Laaksonen 2011.) Osa koululaisista osallistui vanhempiensa mukana sekä kaupunginvaltuuston valtuuston kokoukseen että kukkasipulien istutukseen. Opettajat keskustelivat koulussa oppilaitten kanssa koulun lopettamisuhan vaikutuksista. Alemmalla luokalla tehtiin lasten koulua kehuvista kirjoituksista yhteenveto, joka toimitettiin kaupunginvaltuustolle. (Laukkanen 2012.)

4.3. Kunnan ja seurakunnan työntekijöiden tuki

Seurakunnan nuorisotyöntekijä kertoi Harvaluodon koulun lopettamisen olleen seurakuntalaisten puheissa jo ennen kuin kaupunginhallitus virallisesti esitti asian käsittelyä. Keväällä 2011 sekä kunnan että seurakunnan työntekijä olivat mukana Harvaluodon koulun leirikoulussa, johon kaikki oppilaat osallistuivat. Leirikoulussa lapset mainitsivat, että ”koulun loppuminen on tylsää”. Asiaa ei kuitenkaan yhteisesti käsitelty enempää. (Saloranta 2012.)

Tuolloin kuitenkin seurakunnan nuorisotyöntekijältä pyydettiin apua koulun ylimmillä luokilla ilmenneeseen levottomuuteen ja kiusaamiseen. Kunnan nuorisotyöntekijä tuli seurakunnan työntekijän pyynnöstä mukaan asioiden selvittelyyn. Yläluokkien reagoinnin syyt olivat opettajien mukaan kuitenkin enemmän muut syyt kuin koulun lakkauttamisuhka. (Saloranta 2012.)

Kunnan nuorisotyöntekijä osallistui kaupungin järjestämään saarelaisten kuulemistilaisuuteen. Tällöin hän otti kantaa koulun säilyttämisen puolesta esittäen huolensa Piikkiön keskusta koulun lopettamisen myötä ajautuvista lapsista. Koululaisten kanssa hän ei asiasta keskustellut eikä oleta kenenkään muun kaupungin työntekijän niin tehneen. (Tenetz 2012.)

Vanhempainyhdistyksen suunnittelemaan koulun iltapäivätoimintaan seurakunnan työntekijä tarjosi apua mahdollisen kerhotoiminnan käynnistämiseen. Syksyllä 2011 seurakunnan nuorisotyön työntekijätilanne ei kuitenkaan antanut mahdollisuutta toiminnan

aloittamiselle. Keväällä 2012 seurakunta aloitti koululla askartelukerhon. Varsinaisesti muuta apua ei koulun taholta pyydetty eikä seurakunta tai kaupunki sitä erityisesti tarjonnut. (Saloranta 2012.)

Seurakunnan nuorisotyöntekijä olettaa, että tuskin kukaan muu kuin lasten vanhemmat tiedostavat sitä, miltä lapsista tuntuu. Apua pahaan oloon on hänen mielestään vaikea saada, jos ei tiedä, mistä sitä lähteä hakemaan. Varsinkin silloin avun löytyminen on hankalaa, kun koulun henkilökunta ja päättäjät eivät anna lasten reagoinnille huomiota. (Saloranta 2012.)

5 LASTEN OSALLISUUDEN ARVIOINTI

5.1. Tutkimuskysymys

Opinnäytetyöni tarkoitus on selvittää, miten lapset kokevat tullessa kuulluksi oman koulunsa lakkauttamisasiassa ja miten he tällöin kokevat omat vaikuttamismahdollisuutensa. Opinnäytetyöni tavoitteena on tutkia yhteiskunnan lapsijäsenten kokemuksia vaikuttamisesta tilanteessa, jossa kuntatason päätös vaikuttaa heidän arkeensa. Lisäksi näen itseisarvon myös siinä, että koulun lapset saavat tilaisuuden kertoa koulunsa lakkauttamisuhkan tuottamista tuntemuksista.

5.2. Tutkimus- ja analyysimenetelmä

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys on osallisuus erityisesti lapsen näkökulmasta Roger Hartin osallisuuden tikapuu -mallin mukaisesti. Roger Hartin mallissa tarkastellaan lapsen ja aikuisen osallisuuden suhdetta ja määrää.

Tutkimuksen otoksena olivat lukuvuoden 2011 - 2012 aikana Harvaluodon koulun 3 - 6 -luokkaa käyneet lapset. Luokka-asteet 1 - 6 on jaettu kahteen opetusryhmään: 1 - 3 -luokkalaisiin ja 4 - 6 -luokkalaisiin. Kaikki ylemmän opetusryhmän oppilaat haastateltiin kahden tai kolmen lapsen ryhminä. Koulussa oli lakkauttamisuhan aikaan kevätlukukaudella 2011 29 oppilasta. Tällöin haastatellut oppilaat olivat 2. - 5. -luokkalaisia.

Tutkimusaineiston keruumenetelmänä käytettiin ryhmähaastattelua haastattelulomakkeen valmiiden kysymysten pohjalta. Kysymysten esittämisjärjestys oli tarkentavia kysymyksiä lukuun ottamatta kaikille vastaajille sama. Haastattelukysymyksiin vastattiin suullisesti ja vastaukset tallennettiin digitaalisesti. Tutkimusaineisto litteroitiin ja analysoitiin jakamalla vastaukset aihepiireittäin ryhmiksi. Analyysimenetelmänä käytettiin luokittelua ja teemoittelua sekä pienimuotoista kvantitatiivista tulosten vertailua. Aineiston käsittely perustui loogiseen päättelyyn ja tutkijan tulkintoihin. Luokittelu ja teemoittelu tapahtuivat etsimällä lasten vastauksista yhtäläisyyksiä ja eroja sekä etsimällä yhteisiä teemoja eri vastaajien ja kysymysten väliltä. Teemoiksi voidaan hahmottaa sellaisia aiheita, jotka toistuvat aineistossa muodossa tai toisessa. Teemoittelu etenee

teemojen ryhmittelystä niiden yksityiskohtaisempaan tarkasteluun. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 110.) Pyrkimyksenä oli saada kuva juuri tämän tutkimusjoukon kokemuksista ja näkemyksistä, eikä tarkoituksena ole pyrkiä laajaan yleistettävyyteen. Teemoihin jaoteltuja lasten kokemuksia verrattiin lopuksi Hartin osallisuuden tikapuiden jaottelumalliin (Hart 1995). Hartin malli toimii opinnäyteyössä lasten osallisuuden mittarina.

5.3. Prosessin kuvaus

Vuosien 2010 ja 2011 aikana Harvaluodon koululaisten vanhemmat aktivoituivat toimimaan koulun lakkauttamisen estämiseksi. He muun muassa laativat vastineen Kaupungin hallituksen lakkauttamisperusteille (Liite 5). Aikuiset kokivat uppoutuneensa koulun pelastamisyritykseen niin, että lasten reaktiot olivat jääneet lähes huomiotta. Prosessin edetessä lasten huoltajat olivat havainneet lapsissaan muun muassa levottomuutta ja pelkoa koulun tilanteen johdosta.

Kiinnostukseni lasten osallisuutta kohtaan heräsi sekä omien kokemusteni että Harvaluodon koululaisten vanhempien kommenttien ja huomioiden pohjalta. Jäin miettimään, miten lapset mahtoivat kokea tilanteen ja miten he mielestään saivat osallistua tähän koulua koskevaan prosessiin. Totesin tuolloin, että koululaisille ei kaupungin puolesta järjestetty heidän ymmärrykselleen sopivaa tiedotustilaisuutta. Koulun ja opettajien antamasta informaatiosta en tiennyt. Lapset viettävät kuitenkin koulussa suuren osan valvellaoloajastaan, jolloin koulun voi olettaa olevan oleellinen ja merkityksellinen osa heidän elämäänsä.

Suunnitellessani lasten haastattelua jouduin pohtimaan monia käytännön ratkaisuja. En voinut olla varma, olisivatko lasten vanhemmat halukkaita siihen, että puhun heidän lastensa kanssa tilanteesta. Jotkut heistä saattavat pitää parhaana, ettei lapsille kerrota asiasta ollenkaan ennen, kuin tilanne on ratkaistu. Pohdin myös tilannetta, jossa saan mahdollisuuden puhutella vain joitakin lapsia. Todennäköisesti lapset puhuvat keskenään, enkä voi estää sitä, että koulun lopettamisesta puhuminen lisääntyy. Asiasta muistuttaminen saattaa herättää kielteisiä ja levottomia tunteita. Näiden pohdintojen myötä päätin tehdä haastattelutyöni vasta koulun lakkauttamisasian päätöksen jälkeen.

Perusteluni sille, että lasten tulee tietää tilanteesta, on se, että he eivät voi kertoa mieltä pidettään eivätkä he näin ollen voi vaikuttaa, jos eivät ole tietoisia asioista. Mietin, pitäisikö kuitenkin pienimmät pitää kyselyn ja keskustelun ulkopuolella. Tähän kysymykseen löysin vastauksen kotoani, jossa koulun aloittava tyttäreni kysyi: ”Ehdinkö käydä Harvaluodon koulua kokonaisen vuoden?” Oletan siis hänen ymmärtävän melko paljon ympärillään pyörivästä keskustelusta. Kotona olevat lapseni, 8- ja 10-vuotiaat tytöt ovatkin olleet minulle esimerkkinä siitä, miten lapset ovat reagoineet vanhempiansa jännitykseen koulun kohtalosta. Kun heidän vanhempansa ovat pohtineet koulun kohtaloa iltakaudet, he ovat alkaneet kiukutella keskenään yhä enemmän.

Päädyin haastattelemaan vain toista opetusryhmistä joulukuussa 2011. Päätin siis olla haastattelematta kaikkein pienimpiä aiheuttaakseni mahdollisimman vähän levottomuutta. Sain kaikki oppilaat haastateltavakseni saman päivän aikana erillisessä koulun tilassa oppituntien aikana. Oppilaat eivät ehtineet muilta toimiltaan jakaa kokemuksiaan haastattelun sisällöstä ennen kuin kaikki oppilaat oli haastateltu. Haastattelutilanteet kestivät viidestä minuutista viiteentoista minuuttiin lasten vastausten pituuden mukaan.

Ennen varsinaisia haastatteluita kerroin kyseisessä luokassa oppilaille, että haastattelu on vapaaehtoinen ja sinne voi saapua yksin, kaksin tai kolmen hengen ryhmässä. Sain käyttää haastatteluun erillistä luokkaa, jonne oppilaat saapuivat valitsemassaan pienryhmässä. Käytännössä opettaja lähetti luokasta sopivaksi katsomiaan oppilaita. Valintaan vaikuttivat luokan sen hetkinen toiminta ja oppilaitten läsnäolon tarpeellisuus opetustilanteessa. Vapaaehtoisuus ja valinnanvapaus eivät siis toteutuneet. Huomion arvoista kuitenkin on, etten kokenut yhdenkään oppilaan saapuvan haastatteluun vastahakoisesti. Päinvastoin kaikki tuntuivat olevan uteliaita ja tekemisistäni kiinnostuneita. Yksi oppilaista oli yksin, yksi kolmen oppilaan ryhmä ja loput pareittain.

Haastattelin kaikki oppilaat joulukuussa 2011. Haastateltavakseni tuli myös oppilaita, jotka olivat aloittaneet koulun syksyllä 2011. Heillä ei siis ollut kokemusta edellisen talven tapahtumista. He kuitenkin kertomansa mukaan saivat tietää koulun tilanteesta ennen kouluun tuloa ja syksyn 2011 kuluessa.

Tuloksia käsitellessä kiinnostukseni tutkittavia ja heidän mielipiteitään kohtaan kasvoi. Vertailllessani lasten vanhempien puheita lasten mielipiteenilmaisuuksiin, totesin paljon yh-

täläisyyksiä. Lapset tuntuivat toistavan aikuisten ajatuksia. Mielenkiintoista olisi tutkia, kuinka paljon lasten osallistumisaktiivisuuteen ja -kykyyn heidän vanhempiansa aktiivisuus vaikuttaa ja oppivatko lapset myös osallistumaan vanhempiansa mallin kautta vai jääkö oppiminen vain puheen tasolle.

Tulosten kokoamisen tein vuoden 2012 alussa ja opinnäytetyön lopullisen muokkaamisen kevään 2012 aikana. Valmiin opinnäytetyön saavat käyttöönsä tutkimusluvan antaneet tahot eli Kaarinan kaupungin sivistystoimi, Harvaluodon koulun vanhempainyhdistys sekä Harvaluotoseura ry. Tulen kertomaan opinnäytetyöni valmistumisesta pienimuotoisesti myös koulun oppilaille neuvoteltuani ensin asiasta sekä toteuttamistavasta opettajien ja vanhempien kanssa.

6 TULOKSET

6.1. Mielipide koulusta

Koululaiset kertoivat yksitoista erilaista myönteistä määritelmää koulustaan: kiva (4 kpl), ok (2 kpl), hauska (2kpl), paras (1 kpl), sopivan kokoinen (4 kpl), toisten tuttuus (6 kpl), eri-ikäisten kaveruus (4 kpl), koko koulun yhteiset retket (2 kpl) , liikunta (6 kpl), läheinen sijainti (1 kpl) ja huonojen puolien puuttuminen (2 kpl). Yhteensä lapset antoivat kolmekymmentäneljä myönteistä määrettä koulustaan. Kaksi ilmaisi, ettei koulussa ole mitään erityistä hyvää. Koulun huonoista puolista eniten mainintoja sai ruoka (6 kpl). Koulun henkilökunnan epätasa-arvoista lasten kohtelua arvosteli kaksi. Koulun atk-välineistöä piti riittämättömänä yksi. Liikuntatuntien sisältöön oli tyytymättömiä kaksi. Yksi koululaisista kertoi, että koulussa on välillä tylsää.

6.2. Muistikuvat ja tunteet

Kysyttäessä lapsilta, mitä muistikuvia heillä on koulusta viime talvelta, kuuden lapsen muistot eivät liittyneet koulun lakkauttamisuuhkaan, vaan lumeen ja talvipuuhiin.

Me rakennettiin hieno lumilinna.(10)

Oli hyvä talvi.(12)

Koulun lakkauttamisprosessin muisti viisi lasta. Kysymys viritti myös muistelevaa mieltiskelyä niistä syistä, joiden vuoksi koulua oltiin lakkauttamassa.

Ett tää menee niinko toiseen kouluun.(7)

Mää tiedän, (että koulu aiotaan lopettaa) kun täällä on niin vähän oppilaita. Kun tää on niin pieni koulu. Sen takia, koska on paljon isompiakin. Miks niitä isompia ei voi tuoda tänne?(13)

Yksi lapsi mainitsi koulun lakkauttamisprosessin tämänkertainen päätöksen.

Se (koulu) sai kolme vuotta lisääaikaa.(5)

Kirjoitelmatehtävä koulun jatkamisen puolesta mainittiin kolme kertaa.

Meit pyydettiin kirjottaa tästä koulusta. Se oli tylsää. T. pyysi. Se oli hauska opettaja. Ne (kirjoitelmat) lähetettiin tonne ...hallitukselle vai?(12)

Meidän piti jotain juttui kirjottaa. Meidän piti kirjottaa siitä miten hyvä tää on. Joku lappu.(5)

Myös aikuisten toimintaa ja reagointia koulun tilanteeseen muisteltiin.

Kylläkai mä tiedän, kun mun äiti on laittanu kaikkia ääniä sinne niiden nettisivuille ja kattoo, kyttää koko ajan, että siellä on tarpeeks noita meille tän koulun puolesta pisteitä. Äidillä on oikeesti kaikkee koulun puolesta. Sit äiti kerto mulle ain niist kokousten päätöksistä. (11)

No, kyl ne (aikuiset) nyt vähän murehti.(2)

Jottain siin oli. Jotain hässäkkää siin oli, et tunnit oli, et opettajat ei ollu niin paljo paikalla.(10)

Kysyttäessä lapsilta, millaisia tunteita koulun lopettamisprosessi on heissä herättänyt, neljä epäröi keskimääräistä kauemmin ja vastasi, ettei tiennyt. Yksi lapsi ilmaisi, ettei asia merkitse hänelle mitään. Yhden lapsen vastaus oli reipas toteamus siitä, että asia ei ole nyt ajankohtainen.

Kaks vuotta, sitte taas mietitään.(4)

Kaksi lasta ei ilmaisseet varsinaista tunnetta, vaan pikemminkin muutoksen, joka tulisi koulun loppumisen myötä tapahtumaan.

Noo, tuntu se silleen, et jos laukkaittäis sinne (toiseen kouluun), nii joutuis sit tosi aikaisin heräämään. (10)

Mut sit ku on ollu tääl jo niin kauan. Kun on tottunut, että joka aamu tulee tänne. Sitä ei osaa muuta. (2)

Varsinaisia tunteiksi luokiteltavia määritelmiä mainittiin kuusi erilaista.

Ei niin oudolta. (11)

Tosi sellaselt haikeelt. (1)

Omituiselta. (13)

Ikävältä. (12)

Kamalalta. (14)

Inhottavalta. (3)

Vähän huono olo. (8)

Tunteista kysyttäessä saattoi havaita epäröintiä ja vastausten miettimistä enemmän kuin keskimäärin muissa vastauksissa. Tunteisiin liittyvät vastaukset voi karkeasti jakaa epä-tietoiseihin, muutosta pohtiviin ja selkeisiin tunneilmaisuihin. Kukaan lapsista ei nostanut esille mahdollisesta lopettamisesta ja sen mukanaan tuomasta muutoksesta innostuneita tuntemuksia, mutta koulun toiminnan jatkumisen ilahduttava vaikutus mainittiin.

6.3. Tieto

Kysyttäessä lapsilta, kenellä on päätävävalta koulun jatkosta, heistä kaksi epäröi, eikä tiennyt. Muut vastaukset jakaantuivat tasaisesti eri vaihtoehtoihin: Suomen hallitus, eduskunta, kunta, kaupunginhallituksen puheenjohtaja (nimeltä mainiten), kaupunginhallitus, valtuusto, kaupunginjohtaja, koulun opettajat, rehtori ja äiti. Kaikkia vaihtoehtoja ehdotti kaksi lasta paitsi äitiä vain yksi, toinen ”en tiedä” vastanneista. Kuusi lasta antoi kaksi päättäjähdotusta. Kysymykseen vastattiin rohkeasti ja toisten kanssa asiaa pohtien. Pohdinta herätti myös useimpien lasten keskuudessa naurua ja vitsailua.

Joku ihme kunta. En mä tiedä, kuka siellä ihme paikassa päättää. (7)

Mä en tosiaankaan anna minkään Kaarinan valtuuston ottaa tätä pois. No, tietenkin ne voi, jos tää on joku...jos tää on jo muitten mielestä nyt ihan häviöllä tää koulu. (14)

Kysyttäessä koulun jatkumisen tärkeyttä oppilaitten vastaukset jakaantuivat puoliksi niihin, jotka sanoivat jatkoon olevan tärkeää ja niihin, joiden mielestä asia ei ollut merkityksellinen. Merkityksellisenä asiaa pitävien lasten vastauksissa mainittiin syyksi se, että nuoremmat sisaruksetkin saisivat jatkaa Harvaluodon koulussa.

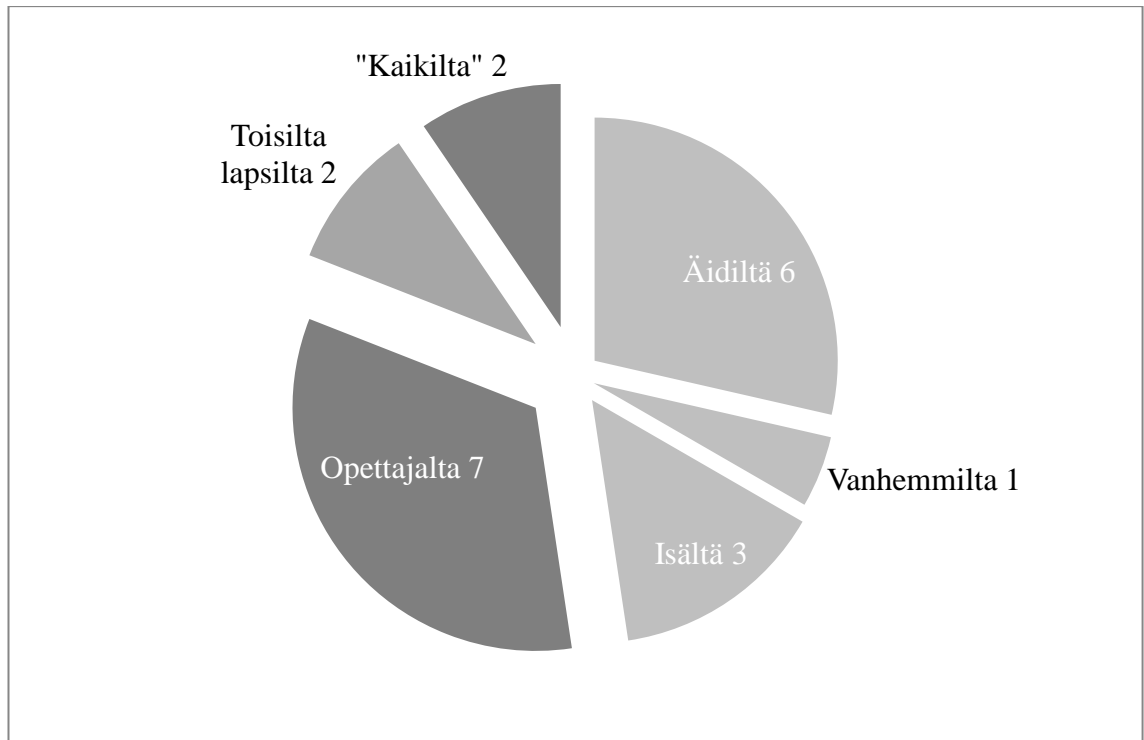
Joo. Mul on sillee, ku mul on sisaruksii, et ne vois käydä kans tätä koulua...ekalla. (4)

Kai se sit on tärkeätä. Mul ei oo mitään pikkusiskoja, jotka tulis tähän seuraavaks. (7)

Neljä niistä, joille koulun loppuminen ei ollut omasta mielestä merkityksellistä, ilmaisivat myös ajatuksen yläkouluun siirtymisestä.

No en mä nyt tiää niinkään. Ei se oo niinkään iso asia, kun lähtee. (10)

Kolme lasta kertoi useamman kuin yhden henkilön kertoneen heille koulun tilanteesta. Lähes puolet maininnoista oli joko isä, äiti tai kummatkin vanhemmat. Äiti ja opettaja mainittiin useimmin koulun tilanteesta kertoneeksi henkilöksi. (Kuvio2)

KUVIO 2. Keneltä lapsi kertoi kuulleensa koulun tilanteesta

Lapsista yhdeksän kertoi, ettei ole keskustellut asiasta muiden lasten kanssa. Yksi heistä korosti sitä, että asia halutaan unohtaa.

Me yritetään unohtaa se, ku se tulee sit ihan hirveänä - ihan ku tsunamina. (14)

Kaksi kertoi keskustelleensa koulun lopettamisesta ja siitä, miltä se tuntuu ja sisarusten tulevasta tilanteesta.

Sen lopettamisesta, että ei se ole surullista, mutta ei se ole ilostakaan.(3)

Siit tulevaisuudesta, et voiko pikkusiskot ja pienet sisarukset tulla tänne, et niitä opetetaan. (2)

Yksi lapsista selvensi sitä, että keskustellessa jaettiin tietoa lasten kesken.

Jotkut ties enemmän ja sit jotkut kysy.(8)

Lasten keskinäisen keskustelun sisällöistä on eroteltavissa tunteiden käsittely, koulun lopettamisen vaikutukset omaan ja perheen elämään ja tiedon jakaminen.

6.4. Vaikuttaminen

Lasten vastaukset heidän mielipiteensä kysyjistä (Kuvio 3) olivat nopeita, ja epäröintiä ilmeni hyvin vähän. Yksi oppilaista korosti sitä, että oppilailta ei kysytty. Toinen sitä, että lapset ovat olleet tapahtumien sivustakatsojina.

Meiltä ei kysytty. Oppilaitten täst koulus pitäis kertoa.(13)

No, ei oikeestaan. Me ollaan vaan tsekkailtu siit vierestä et silleen, mitä ne päättää.(5)

Koko asia on unohdettu. Ku ei sitä oo sit niinku kyseltykään. (10)

*Kerran bussi tuli, mis oli jotain aikuisia. Oliko se joku hallit...?
Limusiinilla ne tuli, eks sä muista. Ei ku piru tulee limusiinilla. Ne oli jotain kaupunginhallituksesta tai ihmisiä, jotka tuli kattomaan tätä koulua.
Ne katteli vaan koulua ja sit T (opettaja) oli niitten kanssa.(12)*

Kolme lapsista muisti keskustelleensa äitinsä kanssa.

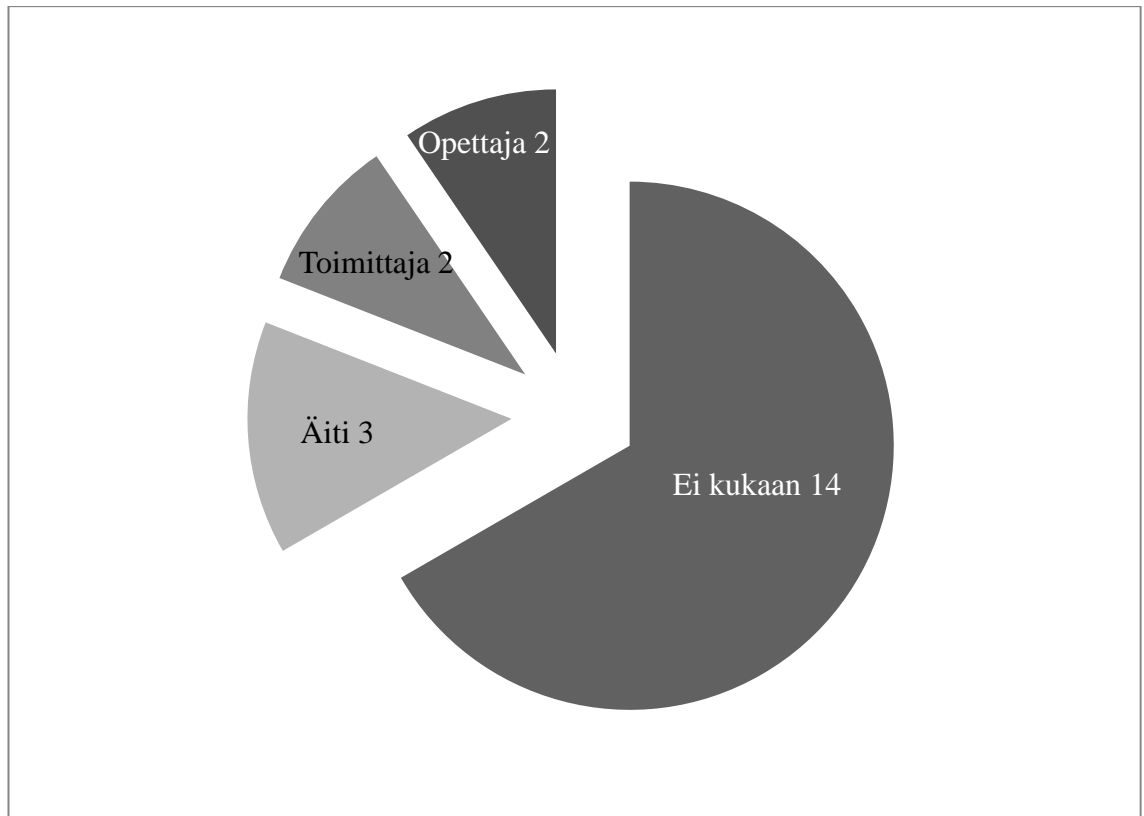
Joo mä oon äidin kanssa aika paljon jutellu.(4)

Opettajan pyytämä mielipidekirjoitelma koulusta muistettiin.

Kirjotettiin, et miks tätä ei pidä lopettaa. Mikä tääl on hauskaa. Mä en niin välittäny niist kysymyksistä, mä vaan tein ne ku mul on pikkusisko täällä.(13)

Kaksi lasta muisti, että toimittajat sekä paikallistelevisiosta että -lehdestä olivat kysyneet lasten ajatuksia koulun tilanteesta.

Jonneki yhteen kanavaan joku semmonen, et on kuvattu telkkariin ja on haastateltu lehteen – osaa.(5)

KUVIO 3. Kuka lapsen kertoman mukaan kysyi hänen mielipidettään

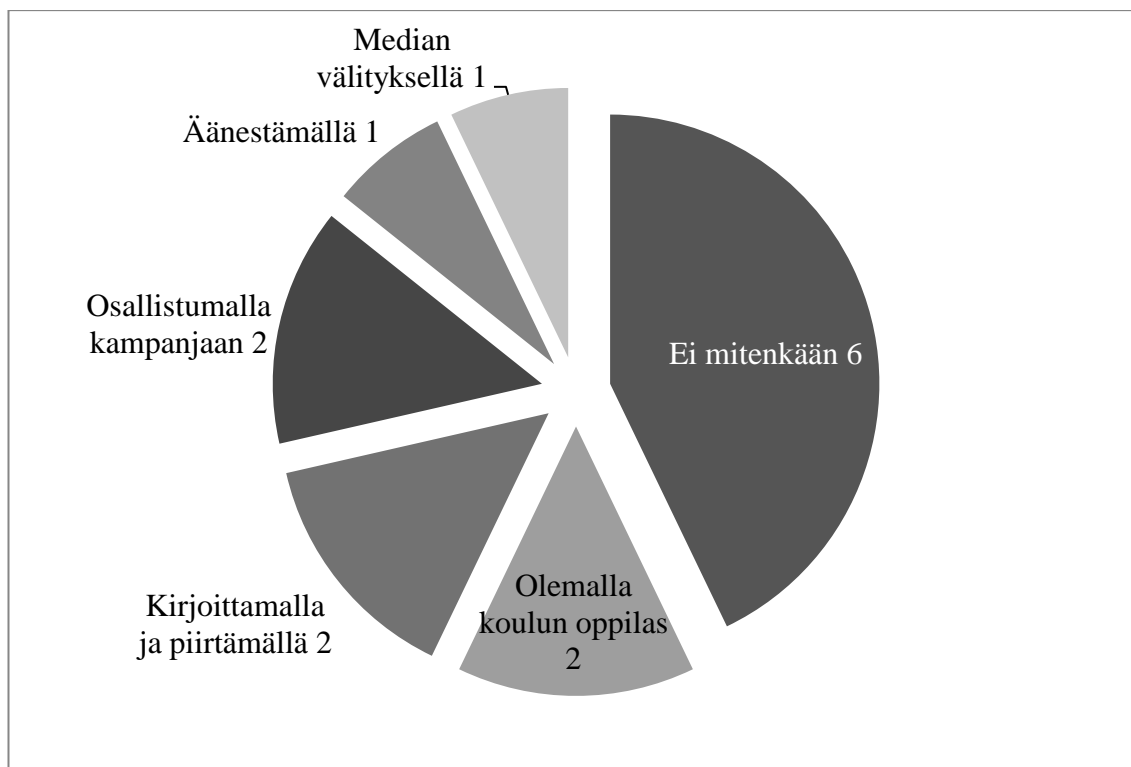
Lapset kokivat vaikuttaneensa koulun prosessiin äänestämällä, osallistumalla kampanjaan, kirjoittamalla ja piirtämällä sekä antamalla haastatteluja. Kaksi oppilasta nosti esiin ajatuksen, että jo pelkällä olemassaolollaan lapsi vaikuttaa koulun tulevaisuuteen. (Kuvio 4)

Ainaski se, et kun on yks oppilas enemmän, se vaikuttaa.(7)

No mä luulen et voi ne (kukkakampanjat) vähän auttaa, mut ei ne varmaan kauheesti, mut on se meille...et ainaki yrittää. (5)

Ja sit lehdistä on tulleet ja meit oppilaita on haastateltu.(11)

KUVIO 4. Miten lapset kokivat vaikuttaneensa kouluprosessiin

Aikuisten toimien toivomuksia tuli vain puolelta vastaajista. Aikuisten toivottiin valittavan päättäjille, toimivan järkevästi, kuuntelevan lasten mielipiteitä, puolustavan koulua kaikin voimin ja tekevän sitä, mitä ovat tähänkin asti tehneet. Yksi oppilaista toivoi muutoksia koulun toimintaan.

Neljä oppilaista vastasi kysymykseen omista tämän hetken vaikuttamistavoistaan tai ideoistaan, ettei ole ajatellut asiaa eikä tiedä, miten on vaikuttanut. Kysymykseen vastattiin myös perusteluilla, miksi koulu kannattaa säilyttää.

Et ei tätä pidä lakkauttaa. Ootetaan, et kaikki käy koulun loppuun. Ei oo tilaa muualla. No, koska se ei auta edes rahallisissa asioissa yhtään.(3)

No, ettei ne lopettais koulua. Aivan sama varmaan olis. Tääl on hyvä olla. Tääl oppii hyvin. Mul on pikkusisaruksii tääl. Tääl on hyvii kavereit. Uusii oppilaita on tulossa paljon.(5)

No silleen, et sais pienemmät sisarukset käydä tän koulun loppuun. Et kaikki sais pitää tän koulun ja et kaikki sais käydä tän loppuun.(7)

Yksi lapsista halusi lisätä talojen ja sen myötä koululaisten määrää.

Haluaisin, että tänne rakennettaisiin lisää taloja, että tulis lisää oppilaita.(3)

Vastauksena siihen, mitä olisivat valmiita tekemään lakkauttamisuhan jälleen tullessa ajankohtaiseksi, lapset menisivät päättäjien kokouksiin puolustamaan kouluaan, pyytämään koulun säilyttämistä ja vaikuttamaan mielipiteisiin jopa kovin ottein.

Sillon mä puolustan sitä...Samanlaista, kun tiedät kai nää valtionneuvottelut. Ne on sellasia ihan hirveen kauan kestäviä, päivän kestäviä. Ihan hirveen kauan kestäviä. Siellä mä huuttaisin, että: Se säilytetään, se säilytetään! Siellä huudetaan, mitä sattuu ja sitte päätetään. Mä voisin istua siellä vaikka 300 vuotta. Ei vitsi, tällanen hieno koulu lopetettaisiin. Tää on aivan katastrofi!(14)

Mä menisin kaupunginhallitukseen ja sit, jos tää ei jatku, niin antaisin niille turpaan.(11)

En mä tiedä. Mä vaan laittaisin ne päättäjät jonneki, jonnekki pusikkoon. Niiden pitäis siel aatella ja tulla sit ite tänne asumaan ja niiden lapset tulis tänne kouluun. Ne ei haluis sit enää lopettaa, kun niil ois omat lapset täs koulus.(4)

Jos mä saisin päättää, niin mä...että tätä koulun lopettamista... Pyytää, että tää koulu säilytettäis. Mä pyytäisin vaikka 300 000 kertaa, niin kauan mä pyytäisin että tätä koulua ei lopetettais. Mä pyytäisin niin kauan. Haluaisin puhua päättäjille, että toi on tuhat kertaa parempi ku joku jätityötehdaskoulu.(14)

Menisin kaupunginhallitukseen kysymään, et eiks tästä vois tehdä isompi koulu. Remontoitais isommaks ja tehtäis ...iso katsomo viel. Varmaan 50 kertaa isompi sitte. Me tehtäis tunneli, joka sit menis koko Harvaluodon alta tai tän koulun alta. Se menis joka taloon. Sen luukun alla olis pulpetti. Opettaja kävelee siellä.(13)

Yksi oppilaista halusi kouluasian olevan jo loppuun käsitelty.

Eikö tää asia ole jo loppuun käsitelty. Jos tämä kerran on jo päätetty, niin miksi sitä uudelleen...?(3)

7 LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys ovat tutkijan työn perusta. Erityisesti lapsia koskevassa tutkimuksessa nämä puolet korostuvat. Pyrin huomioimaan nämä seikat jokaisessa työskentelyvaiheessa mahdollisimman hyvin. Varsinkin lapselle arkojen aihepiirien tutkimisessa vastausten luotettavuutta heikentää lapsen pelko siitä, että muut saavat selville hänen vastauksensa. Etenkin, kun otokseni on pieni ja on kyseessä kokonaisuudessaankin pieni yhteisö, pidän huolta vastausten anonymiteetistä. Päätin jättää sukupuolta merkitsevät merkinnät sitaateista tekemättä, jotta anonymius säilyisi mahdollisimman hyvin. Tutkimuskohteelle tehtyä vaitiololupausta tai salassapitovelvollisuutta on kunnioitettava ja tutkimustekstin tulee käsitellä vain sovittuja asioita. (Vilkkä 2006, 113.)

Lapselle tulee kertoa mahdollisimman selkeästi ja hänelle ymmärrettävällä tavalla, mistä tutkimuksessa on kyse, mitä häneltä odotetaan ja mihin hänen antamiaan tietoja käytetään (Alasuutari 2005, de Leeuw 2004). Alaikäisen lapsen osallistumiseen on saatava lapsen oman suostumuksen lisäksi huoltajan suostumus. Hankin asianmukaiset tutkimusluvut koulun rehtorilta, opettajilta ja vanhemmilta. Kerroin opinnäyteyöstäni sekä oppilaille että heidän vanhemmilleen. Haastattelutilanteessa kerroin oppilaille haastattelun vapaaehtoisuudesta. Vapaaehtoisuus ei kuitenkaan toteutunut käytännössä, koska opettaja käytännön syistä määräsi osan ryhmien kokoonpanoista.

Kvalitatiivisen tutkimuksen piirissä on vaikea löytää yhtä yhtenäistä käsitystä tutkimuksen luotettavuuteen liittyvistä kysymyksistä, sillä se saattaa sisältää monia erilaisia tutkimustekniikoita ja lähestymistapoja. Tutkimukseni luotettavuutta on tarkasteltava arvioimalla itse tutkimusprosessin luotettavuutta. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan parantaa selostamalla tarkkaan tutkimuksen eri vaiheet (Hirsjärvi 2009, 232). Olen kuvannut tutkimusprosessini aineistonkeruusta lähtien mahdollisimman huolellisesti. Tällä pyrin tuomaan lukijalle mahdollisuuden arvioida tutkimuksen vaiheita ja asioita, jotka ovat tutkimuksen eri vaiheissa saattaneet vaikuttaa.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteereistä tärkeimpänä voidaan pitää tutkijaa itseään. Tutkijan on tiedostettava, ettei subjektisuuden poistaminen tutkimuksesta koko-

naan ole mahdollista. (Eskola & Suoranta 2005, 210.) Olen tiedostanut oman kaksoisroolini sekä tutkijana että Harvaluodon koulun oppilaan vanhempana. Tutkijan objektiivisuus on asia, johon kiinnitin erityistä huomiota. Tunnistan motiivini tähän tutkimukseen pohjautuvan oletukseen, että lapsia ei ole kuultu koulun lakkauttamisprosessin aikana. Halusin kuitenkin olla avoin kuulemaan ja huolellisesti kirjaamaan heidän kokemuksensa omasta ennakkokäsityksestäni huolimatta.

Tutkittavien tulkinnat tapahtumista ovat niin sanottua ensimmäisen asteen tulkintaa, jolloin tutkijoiden tulkinta on toisen asteen tulkintaa. Tutkijan ymmärrys tutkimuskohteesta saattaa poiketa tutkimuskohteen itseymmärryksestä. Tulkitsija saattaa siis ymmärtää tutkimansa ihmisen väärin. (Eskola & Suoranta 2005, 180.) Olen pyrkinyt kuvaamaan tutkittavien kokemuksia mahdollisimman alkuperäisessä muodossa runsaasti suoria lainauksia käyttäen, jotta kuvaukseni vastaisi tutkittavien kokemuksia mahdollisimman tarkasti.

Aikuisille suunnitellut kysymykset harvoin sopivat sellaisenaan lapsille. Kysymysten tulee olla kielellisesti ja sosiaalisesti lapsille sopivia. Lapsen kykyyn vastata kysymyksiin vaikuttavat hänen kielellisen kehityksensä taso sekä muistin kehittyneisyys. Näissä taidoissa on eroja sekä ikäryhmien että yksilöiden välillä. Kognitiivisilta taidoiltaan heikommilla vastaajilla on helposti vastaamisvaikeuksia, jos kysymykset ovat liian monimutkaisia. (de Leeuw ym. 2004.) Pyrin muokkaamaan kysymyksistäni mahdollisimman yksinkertaisia ja selkeitä. Valitsin haastateltavakseni koulun vanhimpia oppilaita varmistaakseni sen, että kysymykseni tulisivat hyvin ymmärretyiksi.

Pyrin rakentamaan haastattelutilanteesta mahdollisimman vapaamuotoisen ja rennon tilanteen. Siitä huolimatta saattoi jännitys ja miellyttämisen halu vaikuttaa lasten vastauksen sisältöön. Tiedonkeruu ei tapahdu neutraalissa tyhjiössä. Lapsi on aikuisten huolenpidon ja kasvatuksen kohde. Tämä aikuisen valta on läsnä myös haastattelussa. Valtaperillä on sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia tiedonkeruuseen. Aikuisen auktoriteetti antaa oikeuden kysyä erilaisia kysymyksiä, joihin lapsi todennäköisimmin vastaa. Haastattelutilanne voi muotoutua lapsen käsityksissä kuitenkin myös opettaja-oppilassuhteen kaltaiseksi, jolloin hän pyrkii antamaan kysymyksiin oikeaksi oletettuihin vastauksiin. Vastaukset kuvaavat silloin enemmän sitä, mitä lapsi olettaa haastattelijan haluavan kuin sitä, mitä lapsi asiasta on mieltä. (Alasuutari 2005.)

Pienentääkseni lasten ja aikuisten valtaeroa käytin haastattelua ryhmässä. Lasten tapa puhua pääsee parhaiten esille ryhmätilanteessa, jossa lapset ovat enemmistönä eikä haastattelu ole niin altis tutkijan tulkinnoille ja puhetavalle. Lapset ovat usein myös rennompia ryhmässä kuin kahdestaan aikuisen kanssa. (Eder & Fingerson, 2002.) Ryhmähaastattelu on myös hyvä tapa selvittää, millaisilla käsitteillä lapset tutkittavasta ilmiöstä puhuvat. Tutkijan käyttämät käsitteet eivät välttämättä ole samoja, joilla lapset kommunikoivat ja väärinymmärryksen mahdollisuus on suuri. (de Leeuw ym. 2004.) Haastattelu mahdollisti sen, että saatoin tarkentaa kysymyksiäni lisäkysymyksillä, kun siihen oli tarvetta.

Tiedonkeruun sosiaalinen ympäristö, esimerkiksi vastaaminen luokkahuoneessa, kaverien läsnäolo tai haastattelijan olemus vaikuttavat vastaamiseen. Haastattelut tehtiin koulussa oppituntien aikana. Tällä saattoi olla vaikutusta oppilaisiin niin, että he ajattelivat minun opettajan roolissa odottavan tietynlaisia, oikeita vastauksia. Kerroin oppilaille, että oikeita tai vääriä vastauksia ei ole ja että oppilas saa vapaasti ja luottamuksellisesti kertoa ajatuksistaan ja kokemuksistaan. Tunsin kaikki oppilaat ainakin ulkonäöltä ja osa heistä on lasteni ystäviä. He puolestaan tiesivät minun olevan kahden koululaisen vanhempi. Tämä saattoi vaikuttaa vastausten sisältöön, vaikka vaikutusten arvioiminen on vaikeaa. Jos lapsi ei voi varmistua tietojen pysymisestä luottamuksellisina, hän voi välttää vastaamista tai valitsee turvalliseksi tuntemiaan vastauksia. (de Leeuw ym. 2004.) Jotta oppilaitten anonymisuus näin pienessä otoksessa säilyisi mahdollisimman hyvin, jätin lainausten merkinnöistä pois sukupuolta ilmaisevan kirjaimen. Tämä on mielestäni perusteltua, koska en havainnut sukupuolella olevan erityisiä vaikutuksia vastausten sisältöihin tai vastausaktiivisuuteen.

Koska lapset valikoituivat haastatteluryhmiin osa vapaaehtoisen valinnan, osa opettajan valinnan kautta, oletan heidän suhteittensa olevan myös erilaista. On mahdollista, että toisenlaisessa ryhmäkokoontamisessa joku oppilaista olisi saattanut vastata toisin. Esimerkiksi idearikkaan ja puheliaan oppilaan vaikutus toiseen oppilaaseen on toiseen hiljentävä ja toiseen taas inspiroiva ja innostava. En voi olla varma siitä, että kaikkien oppilaitten keskinäiset välit olisivat olleet niin luottamukselliset, että kaikilla oli mahdollisuus vastata vapaasti.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimuksen tulos on, että lapset kokevat jossakin määrin osallistuneensa koulun lakkauttamisprosessin kulkuun. Kuitenkin heidän kokemuksensa osallistumisen vaikutuksista ja omasta vaikuttamisesta on melko vähäinen. Oma-aloitteisen toiminnan ideat eivät päässeet toteutumisasteelle. Asiasta keskusteleminen muiden lasten kanssa antoi mahdollisuuden jakaa tunteita, mutta ei silti ollut lasten puheissa merkittävällä sijalla, eikä johtanut keskinäiseen ideointiin toteutettavista vaikuttamistavoista. Puhuminen omien vanhempien ja opettajien kanssa oli selkeästi heille merkittävämpää. Aikuiset, tässä tapauksessa vanhemmat ja opettajat, päättivät ja toteuttivat projekteja kysymättä lasten mielipidettä. Suhteessa Hardin osallisuuden tikapuumalliin lasten osallisuuden toteutuminen päättyi Harvaluodon koulun lakkauttamisprosessin tässä vaiheessa tikkaiden puolalle numero 4: Lapset voivat osallistua aikuisten johtamaan projektiin, jossa heidän mielipiteitään kunnioitetaan.

Opinnäytetyöni antoi tilaisuuden kerätä aineistoa lasten kokemuksista suoraan lapsilta itseltään. Haasteellista oli johdattelematta herätellä lapsissa oikeiden kysymysten kautta oivallus ja ymmärrys omasta osallisuudesta tai osallistumattomuudesta. Osallistuminen nojaa käsitykseen lapsista yksilöinä, joilla on tiettyjä perusoikeuksia, kuten oikeus osallistua omaa elämää ja elinympäristöä koskettavaan päätöksentekoon ja suunnitteluun. On kuitenkin tärkeää muistaa, että lapsen ei tarvitse olla kykenevä toimimaan ilman aikuisten tukea ja huolenpitoa. (Kiili 2006.)

Mielestäni oli oleellista kysellä lapsilta heidän koulutyytyväisyydestään, koska aikuisten, etenkin heidän vanhempiensa, oletus on, että pieni koulu on heille hyvä paikka ensimmäisten kouluvuosien ajan. Kyläkouluja on myös puolustettu erityisen hyvinä kasvuympäristöinä ja toisaalta kritisoitu yksipuolisuudesta ja vähäisistä opetusresursseista. Hyvän opiskeluympäristön piirteisiin kuuluu turvallisuus ja ystävällinen ilmapiiri, ja se on oppilaan osallisuutta ja hyvinvointia edistävä. Turvallisuus koostuu fyysisistä, psyykkisistä, sosiaalisista ja pedagogisista tekijöistä. (Nuikkinen 2006, 14.) Minulle nousi huoli siitä, miten lasten elämään ja turvallisuudentunteeseen vaikuttaa koulun kohtalon jatkuva epävarmuus. Haastattelemani oppilaat ovat viettäneet koulussa jo tuhansia tunteja ja nyt tämän niin fyysisen kuin henkisenkin tilan muutosprosessissa ei

kysytä heidän mielipidettään asiasta. Mielenkiintoista oli, että eräs koululaisista mainitsi ensimmäiseksi kuulleen asiasta opettajalta. Mietin, miltä lapsesta mahtoi tuntua ja miten hän vastasi kysymyksiini tunteista.

Prosessin kuluessa olen tehnyt havaintoja epäkohdista ja asioista, joita olisi tullut tehdä toisin. Laatimissani toisiaan seuraavissa kysymyksissä olin ennakoanut aikaisemmalle kysymykselle jo valmiiksi oletetun vastauksen. Kun lapset eivät vastanneetkaan niin, kuin oletin, jouduin muokkaamaan haastattelun aikana seuraavaa kysymystä tai jopa sivuuttamaan sen. Esimerkiksi pyytäessäni heitä muistelevaan edellistä talvea, oletin heidän muistavan koulun lopettamisuhan. Seuraava kysymys, joka käsitteli tuntemuksia uhan keskellä, jäi lähes käsittämättä niiltä, joiden muistikuvat eivät liittyneet koulun tilanteeseen. Kysymysten muokkaaminen paremmin vastaamaan tutkimuskysymykseen, olisi ollut pidemmän tutkimusprosessin aikana mahdollista. Nyt opinnäytetyön aikataulu ei antanut tähän mahdollisuutta. Esimerkiksi kysymykset 13 ja 14 yhdistyivät lasten vastauksissa yhdeksi. Kysymysten alkuperäinen jako nykyisyyteen ja tulevaisuuteen vaikuttamisen suhteen ei toteutunut. Oletukseni oli, että ero löytyy. Lapset tuntuivat suhtautuvan tämän hetken vaikuttamismahdollisuuksiin yhtä ehdollisesti kuin tulevaisuudenkin. Kummankin kysymyksen vastaukset alkoivat enemmistöllä lapsista sanalla ”jos”. Lisäksi moni jäi sanattomaksi jälkimmäisen kysymyksen kuullessaan ja ilmaisi ihmetyksensä siitä, että koki jo vastanneensa kysymykseen.

Haasteeksi koin haastattelutilanteessa malttamisen ja rauhassa odottamisen, kun oppilas ei vastannut ollenkaan tai vastauksen tuleminen kesti. Kauan vastausta miettivä oppilas saattaa olla ujo tai hän ei vain ole ajatellut asiaa ennen haastattelua ja tarvitsee miettimisaikaa. Jälkikäteen huomasin välikysymyksissäni paljon tulkintaa, mikä saattoi johdatella lasta vastaamaan niin, kuin hän intuitiivisesti oletti minun haluavan vastata. Esimerkkinä tarkentava kysymykseni: ”Koulun pienuus on siis sinusta hyvä asia?”

Huomasin, että lasten epäröivä ”ei” tai ”en tiedä”, antoi heille miettimisaikaa. Halutesani tietää niitä ihmisiä, jotka olivat kysyneet lasten mielipidettä, jokainen lapsista vastasi ensin: ei kukaan. Hetken mietittyään puolet heistä muisti kuitenkin jonkun. Samassa tilanteessa olevan toisen haastateltavan vastaus innosti epäröivääkin tarkentamaan vastaustaan. Huolimatta siitä, että ensimmäinen vastaus saattoi olla kieltävä esimerkiksi

jostakin muistikuvasta, en kokenut toisten mallin johtavan keksittyihin vastauksiin. Pikkemminkin oletan toisten antamien virikkeiden virkistäneen vastaavan lapsen muistia.

Uskallan olettaa, että lapsia voi tietoa antamalla ja keskustelemalla opettaa tunnistamaan tunteitaan, kyseenalaistamaan asioita ja ilmaisemaan mielipiteensä. Opinnäytetyön otoksen ollessa näinkin pieni ei kattavia johtopäätöksiä voi tehdä - suuntaa antavia kylläkin. Lasten valmius puhua osallisuudestaan oli hyvin erilainen. Ne lapset, joilla oli muistissaan aikuisten kiinnostus heidän mielipiteistään, tiedostivat myös toisia enemmän tapahtuneita vaikuttamistilanteita. Kysymykseksi jää, riittääkö vanhempien kansalaisaktiivisuuden seuraaminen kasvattamaan heistä aktiivisia kansalaisia vai passivoiko vaikuttamismahdollisuuksien puute heidät nukkuvien puolueen jäseniksi.

Oleellista on, että lasten kaikki vastaukset ovat heidän muistikuviaan. Todennäköisesti erilaisia vastauksia olisi saatu vuotta aikaisemmin, kun lakkauttamisprosessi oli juuri käynnissä. Lasten henkilökohtaisen osallistumisen esimerkiksi kaupunginvaltuuston kokouksiin ja kukkakampanjan istutustalkoisiin voi todentaa lehdistön ottamista ja julkaisemista valokuvista. Kuitenkin vain kukkasipulien istutus tuli mainituksi haastatteluissa, mutta valtuuston kokoukset eivät.

Muutamat lasten argumentit sisälsivät selvästi aikuisten käyttämiä koulua puolustavia kommentteja. Mielenkiintoista olisi saada tutkia sitä, millaiset mielipiteen kysyjät kulloisessakin tilanteessa ovat jättäneet lapsen muistijäljen ja millaiset eivät, kuka tai mikä sai lapsen tuntemaan, että tämä tuli kuulluksi ja ymmärretyksi. Lisää tietoa saisi tutkimalla sitä, miten lasten ajatukset ja tunteet heijastavat aikuisten ajatussisältöjä ja heidän yhteiskunta-aktiivisuuttaan koulun lopettamisen kaltaisessa tilanteessa. Viehättävää oli, että eräs oppilas halusi oikaista virheellisen tiedon lehdessä, vaikka hän puolestaan oli ymmärtänyt asian virheellisesti. Asian tärkeys ja virheellisen tiedon julki tuominen oli hänelle kuitenkin merkittävää.

En vertaillut sitä, miten ”en tiedä” -vastaukset toistuivat saman lapsen kohdalla. En myöskään tutkinut, kokiko lapsi, jolle oli kylliksi kerrottu asiasta, myös saaneensa mahdollisuuksia vaikuttaa. Vastausten lisävertailut olisivat mielenkiintoisia; lasten kokemusten vertailu vanhempien ja opettajien tuntemuksiin sekä vertailut suurempien koulujen lasten kokemuksiin.

LÄHTEET

- Ahonen, A. 2008. Kouluissa ei viihdytä, mutta miksi. Pohjoissuomalaisten oppilaiden kouluviihtyvyyttä selittävien tekijöiden tarkastelua. Teoksessa: M. Lairio, H. L. T. Heikkinen, M. Penttilä (toim.) Koulutuksen kulttuurit ja hyvinvoinnin politiikat. Helsinki: Suomen Kasvatustieteellinen seura, 195-211.
- Alasuutari, M. 2005. Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 145-162.
- Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino Oy
- Alila, K. 2011. Lapsivaikutusten arviointi – kansallisia ja kansainvälisiä näkökulmia. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja. Viitattu 25.2.2012.
<http://www.lapsiasia.fi>
- Asumisen maankäytön yleisohjelma 2010. Kaarinan kaupunki. Viitattu 4.3.2012.
<http://www.kaarina24.fi>
- Asuntopoliittinen ohjelma 2010-2016. Kaarinan kaupunki.
http://www.kaarina.fi/asuntopoliittinen_ohjelma_2011.
- Eder, D. & Fingerson, L. 2002. Interviewing Children and Adolescents in Gubrium, J.K. & Holstein, J.A., Handbook of Interview Research. London: Sage.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino.
- Flöjt, A. 2000: Tunnetko olevasi osallinen eli mitä osallisuus on? Verkkodokumentti. Nuorisokasvatus ammattina - interventioita osattoman nuoren arkeen. Viitanen, Reijo (toim.) Viitattu 17.2.2012.
<http://www.alli.fi/nuorisotutkimus/tuhti/viidestuhti.htm>
- Gretschel, A. & Kiilakoski, T. 2012. Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Hart, R. 1995. The right to play and children's participation in Shier, Harry (editor). Article 31, Action Pack. Birmingham: Play-Train.
- Hart, R. 1997. Children's Participation: The Theory and Practice of Involving Young Citizens in Community Development and Environmental Care. London: Earthscan Publications Ltd & Unicef.
- van Hattum, M J.C. & de Leeuw, E. D. 1999. A Disk by Mail Survey of Pupils in Primary Schools: Data Quality and Logistics. Journal of Official Statistics 15 (3), 413-429.

- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Honkanen, J. & Syrjä, J. 2000. Lapsen oikeudet. Suomen YK-liiton julkaisusarja 31. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Järvensivu, M. 2007. Lapset lomaketutkimuksen vastaajina. Tilastokeskus: Hyvinvointikatsaus 1. Viitattu 3.12.2011. <http://www.stat.fi/artikkelit/2007/>
- Kaarinan lapset ja nuoret, Hyvinvointisuunnitelma 2010–2014. Viitattu 15.5.2011. http://www.kaarina.fi/omakaarina/lapset/fiFI/lasten_ja_nuorten_hyvinvointisuunnitelma
- Karlsson, L. 2005. Tie osallisuuteen. Osallisuus yhdessä lasten kanssa. Teoksessa Stenius, Tuula & Karlsson, Liisa: Yhdessä lasten kanssa. Seikkailu osallisuuden. Helsinki: Kirjapaino Miktor.
- Kiili, J. 2006. Lasten osallistumisen voimavarat. Tutkimus ipanoiden osallistumisesta. Jyväskylän Yliopisto. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Kirkkohallitus i.a. Diakonia ja yhteiskuntatyö. Mitä on diakonia? Viitattu 29.2.2012. <http://sakasti.evl.fi>
- Korpinen, E. (toim.) 2000. Eläköön kyläkoulu! Juva: Bookwell Oy
- Koskinen, S. 2007. Lähiympäristöön vaikuttavaa ympäristökasvatusta. Teoksessa Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.). Lasten ja nuorten kunta. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Kuntalaki 1995. Viitattu 1.3.2012. <http://www.finlex.fi>
- Kuula, N. & Mäkinen, H. 2008. Lapsen kuuleminen lastensuojelulaitoksessa. Opinnäytetyö. Sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelma, sosionomi (AMK). Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Länsi, Pori. <http://kirjastot.diak.fi>
- Laaksonen S-M. 2011. Hallitus esittää valtuustolle kyläkoulun lakkauttamista. Kaarina-lehti 4.5.
- Lapsen oikeuksien julistus i.a. Viitattu 22.2.2012 http://www.unicef.fi/lapsen_oikeuksien_julistus
- Lapsen oikeuksien sopimus i.a. Viitattu 22.2.2012 http://www.unicef.fi/mika_on_lapsen_oikeuksien_sopimus?
- Lapsille sopiva Suomi 2005. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja. YK:n yleiskokouksen lasten erityisistunnon edellyttämä Suomen kansallinen toimintasuunnitelma. Helsinki: Yliopistopaino.
- Lasten parlamentti i.a. <http://www.lastenparlamentti.fi>
- Lastensuojelulaki 2007/417, 13.4.2007. Viitattu 2.2.2012. <http://www.finlex.fi>

- Lastensuojelun työryhmä i.a. Lastensuojelun oppisisältöjen avaamista sosionomi (AMK) koulutuksessa. Viitattu 28.2.2012. <http://www.sosiaaliportti.fi>
- Laukkanen, T. 2012. Opettaja, Piikkiön yhtenäiskoulu. Kaarina. Henkilökohtainen tiedonanto 23.3.
- Lehtinen, A-R. (2000) Lasten kesken. Lapset toimijoina päiväkodissa. SoPhi 55. Jyväskylän yliopisto.
- de Leeuw, E., Borgers, N. & Smits, A. 2004. Pretesting Questionnaires for Children and Adolescents. Teoksessa S. Presser, J. M. Rothgeb, M. P. Couper, J. T. Lessler, E. Martin, J. Martin & E. Singer (toim.) Methods for Testing and Evaluating Survey Questionnaires. New York: John Wiley & Sons.
- Lindeqvist, J. 2003. Harvaluotolaisia mahtuu lisää. Kunnallislehti 3.5.2003.
- Lindqvist, M., Pelkonen, R. & Halila, R. 2001. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä (1) Valtakunnallinen terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta (ETENE). Viitattu 18.1.2012. http://www.etene.fi/c/document_library/
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry 2009. Mannerheimin Lastensuojeluliiton kuntaohjelma 2009–2012. Viitattu 12.3.2012. <http://www.mll.fi/julkaisut/ohjelmat-ja-selvitykset/>
- Manninen, T. ja Nieminen, J. 2004. Piikkiön historia 2. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy
- Metsämuuronen, J. 2009. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Määttä, M. 2010. Lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvä suunnittelu kunnissa. Janus 18 (3), 243—259.
- Nuikkinen, K. 2006. Terveellinen ja turvallinen koulurakennus. Helsinki: Opetushallitus.
- Nuorisolaki 2006/72, 2006. Viitattu 23.1.2012. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>
- Oranen, M. 2008. Lasten osallisuus. Verkkodokumentti. Viitattu 22.3.2012. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/hallinto/lapsenosallisuus>
- Piaget, J. & Inhelder, B. 1971. Lapsen psykologia (La psychologie de l'enfant, 1966.) Suomentanut Mirja Rutanen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Räty, T. 2007. Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: Edita.
- Saloranta, R. 2012. Nuorisotyönohjaaja, Piikkiön seurakunta. Piikkiö. Sähköpostiviesti 8.2. Vastaanottaja Minna Hamarila. Tuloste tekijän hallussa.

- Sosiaali- ja terveysministeriö 2001. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 1/2001. Valtakunnallinen terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta (ETENE). Helsinki.
- Suomen kuntaliitto 2000. Lapsipoliittinen ohjelma. Viitattu 12.3.2012.
<http://www.kunnat.net>
- Suomen perustuslaki 1999/731, 11.6.1999. Viitattu 23.2.2012.
<http://www.finlex.fi>
- Suortti, Pirja & Taimoaho, Miina 2009. Lasten kokemuksia osallisuudesta päiväkodissa. Opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi. Viitattu 17.2. 2012.
<https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/2276/Lastenko.pdf?sequence=1>
- Taskinen, Sirpa 2006. Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arvioiminen. Stakes. Lapset ja seurakunnallinen päätöksenteko. Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä. Kasvatusasiainkeskus. Viitattu 12.1.2012. <http://www.kirkonrotta.fi>
- Tenetz, Mika 2012. Kouluohjaaja, Kaarinan kaupunki. Kaarina. Sähköpostiviesti 30.1. Vastaanottaja Minna Hamarila. Tuloste tekijän hallussa.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2006. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.-4.painos. Helsinki: Tammi, 95, 110.)
- Tyttöjen ja poikien keskus i.a. Näyn ja kuulun hanke. Viitattu 20.1.2012.
<http://www.lapsivaikutukset.fi>
- Tyttöjen ja poikien oikeudet kirkossa-hanke 2009-2011.
<http://www.sakasti.fi/>
- Uusitalo, Ilkka & Laakso, Tiina 2005.”Sit tääl on sellainen lohikäärme, millä voi ratsastaa...” - lapset elinympäristönsä kehittäjinä. Teoksessa Parkkinen, Terttu & Keskinen, Soili (Toim.): Lapsen sosiaalisen kehityksen moninaisuus. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Vilkka, Hanna 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

Liite 1: Tutkimuslupahakemus 1

Minna Hamarila

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Länsi, Turun muuntokoulutus

Sosionomi (AMK)+ diakonin virkakelpoisuus

Harvaluodon koulun rehtori

Esa Hämäläinen

Kaarina

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Anon tutkimuslupaa sosionomikoulutuksen opinnäytetyötä varten. Tutkimukseni pyrkii selvittämään ala-kouluikäisten lasten omaa näkemystä mahdollisuuksistaan vaikuttaa oman kouluympäristönsä muutoksiin.

Tutkimus toteutetaan lasten haastatteluihin pohjautuen Kaarinan kaupungin Harvaluodon koulun oppilaitten keskuudessa syksyllä 2011. Haastatteluihin pyydämme myös lasten vanhemmilta luvan. Tutkimusmateriaali tallennetaan, käsitellään luottamuksellisesti ja käsitelty aineisto hävitetään.

Tutkimuksen valmistuttua luovutamme yhden tutkimusraportin tutkimuslupan myöntäneelle taholle. Työn arvioitu valmistumisaika on kevät 2012. Ohjaajana tutkimuksessa Porin Diakista on Ulla Rinne .

Kaarinassa

Minna Hamarila

Liitteet

Lupa-anomus vanhemmille

Tutkimussuunnitelma

Liite 2: Tutkimuslupahakemus 2

Minna Hamarila

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Länsi, Turun muuntokoulutus

Sosionomi (AMK)+ diakonin virkakelpoisuus

Harvaluodon koulun

oppilaan vanhempi

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

HYVÄT KOULULAISEN VANHEMMAT

Pyydän lupaa, että lapsenne saa osallistua tutkimukseen lasten osallisuudesta ja sen kehittämisestä.

Tutkimus toteutetaan lasten haastatteluihin pohjautuen Kaarinan kaupungin Harvaluodon koulun oppilaitten keskuudessa syksyllä 2011. Tutkimusmateriaali tallennetaan, käsitellään luottamuksellisesti ja käsitelty aineisto hävitetään.

Ohessa on lapsen kysymyslista ja saatekirje. Haastattelutilanne toteutetaan vapaamuotoisesti jutellen, ei kaavaketta täyttäen.

Harvaluodon koulun rehtori on myöntänyt tutkimusluvan.

Kaarinassa

Minna Hamarila

Liitteet

Saatekirje

Kysymyslista

Liite 3: Haastattelun ohjeistus

Hei, Harvaluodon koulun oppilas

Olen sosionomiopiskelija Porin Diakonia-ammattikorkeakoulusta ja tahdon opinnäytetyössäni selvittää, miten teidän lasten mielipiteitä ja toiveita on kuultu Harvaluodon koulun tulevaisuutta mietittäessä ja siitä päätettäessä. Tahdon myös kerätä ideoita teiltä siitä, kuinka haluaisitte mielipidettänne tulevaisuudessa kyseltävän. Lasten mielipiteen niin kouluasiasta kuin muistakin lapsia itseään koskettavista asioista on hyvä tulla kaikkien kuuluviin. Sinunkin vastauksesi on siis tärkeä.

Vastaaminen tapahtuu yksin, parin kanssa tai kolmen ryhmässä, oman valintasi mukaan. Vastaaminen tapahtuu nimettömänä niin, ettei vastauksista tule opinnäytetyössäni näkyviin, kuka on vastannut. Merkitsen itselleni muistiin, minkä ikäinen olet ja oletko tyttö vai poika. Ikä- ja sukupuoliryhmät tulevat todennäköisesti lopullisen työni yhteenvedossa näkymään.

Tämän paperin toisella puolella on kysymyksiä, jotka kysyn sinulta suullisesti. Voit lukea kysymykset etukäteen. Äänitän sekä kysymykset että vastaukset. Vastaamisella ei ole kiire, eikä sen tarvitse tapahtua tiukassa kysymyslomakkeen järjestyksessä. Voit palata asioihin, joihin haluat lisätä tai korjata jotain.

Liite 4: Haastattelukysymykset

Kysymykset

1. Mitä ajattelet Harvaluodon koulusta?
2. Mikä koulussasi on mielestäsi hyvin?
3. Mikä koulussasi voisi mieluummin olla toisin?
4. Kerro vapaamuotoisesti, mitä tiedät ja muistat koulun tilanteesta viime talvelta.
5. Miltä sinusta on tuntunut kuulla koulun asioista puhuttavan?
6. Kuka tai ketkä mielestäsi päättävät jatkaako koulu toimintaansa?
7. Kiinnostaako koulun tulevaisuus sinua?
8. Keneltä olet kuullut koulun tilanteesta?
9. Onko sinulta kysytty mielipidettä siitä, mitä ajattelet koulun jatkumisesta?
10. Kuka mielipidettäsi on kysynyt?
11. Oletko jutellut toisten lasten kanssa koulun tilanteesta?
12. Koulun jatkuminen on sinua koskeva asia. Koetko, että olet saanut vaikuttaa koulun tulevaisuuteen?
13. Miten haluaisit vaikuttaa?
14. Kun koulun tulevaisuutta mietitään seuraavan kerran, mitä haluaisit silloin voida tehdä tai sanoa asiasta?
15. Miten haluaisit aikuisten tällöin toimivan?
16. Haluatko sanoa vielä jotain asiasta?

Kiitos, että annoit aikaasi

Minna Hamarila

Liite 5: Harvaluodon koulun vanhempainyhdistyksen kannanotto

LÄHETETTY kaupunginvaltuuston jäsenille 6.5.2011:

Hyvät kaupunginvaltuuston jäsenet,

haluamme vielä kerran tuoda esiin oman kantamme, jotta päätöksenne kouluasiassa 23.5 perustuisi oikeisiin asioihin ja näkökohtiin.

Koulun lopettamista on lakkautusprosessin aikana perusteltu moninaisilla syillä. Se, että perustelut matkan varrella ovat vaihdelleet ja muuttuneet, kertoo jonkinlaisesta tarkoitushakuisuudesta.

Viimeisimpien joukossa ovat olleet seuraavat neljä syytä:

1. Koulun oppilasmäärä on laskeva
2. Koulurakennus vaatii suuret/kalliit korjaukset
3. Kaarinan kaupungin talous vaatii säästöjä
4. Kyläkouluopetus ei ole tasokasta

1) KOULUN OPPILASMÄÄRÄ ON LASKEVA -> Päivitetyt laskelmat tulevista oppilasmääristä osoittavat muuta. Saarella asuvien lasten määrä koulussa on kasvamaan päin. Viimeisten vuosien aikana saarelle muuttajat ovat pääsääntöisesti olleet lapsiperheitä, joille kyselyn mukaan toimiva kyläkoulu on ollut ratkaiseva tekijä muuttopäätöksessä. Myös suunnitelmat entisen sahan alueen mahdollisesta uudisrakentamisesta tulee ottaa huomioon - YIT kartoittaa tonttiasiaa saarella aktiivisesti!

2) KOULURAKENNUS VAATII SUURET/KALLIIT KORJAUKSET -> Kiireellimmät korjaukset koskevat lämmitys- ja ilmastointijärjestelmää. Korjaukset pystyttäisiin toteuttamaan alle puolella siitä summasta, jonka tilakeskus on esittänyt. On totta, että yksityinen saa paremman tarjouksen kuin kaupunki, mutta miten summassa voi olla niin suuri ero? Eikö kuntien kilpailutussäädösten tarkoituksena ollut säästöjen aikaansaaminen? Se ei tunnu nyt toteutuvan. Korostamme, että meidän tarjouspyyntömme ovat asiantuntijoiden tekemiä (esim. LVI-piste tehnyt maalämpötarjouksen paikan päällä käytyään). Päättäjien olisi kenties syytä kysenalaistaa myös tilakeskuksen toiminta.

3) KAARINAN KAUPUNGIN TALOUS VAATII SÄÄSTÖJÄ -> Kaarinan kaupunki teki viime tilivuodelta 9 milj. euron voiton! Harvaluodon koulusta saatavat säästöt olisivat n. 80 000, mutta pitkällä aikavälillä tarkasteltuna asetelma voi kääntyä aivan päälleen. Harvaluodon asukkailla pitää olla oikeus johonkin kunnalliseen palveluun. Meille se on koulumme, joka on sekä kylän sydän että yhteisöllisen toiminnan keskus. Saarella on virinnyt monia ideoita koulun toiminnan monipuolistamiseksi ja kehittämiseksi (esim. nuorisotilan perustaminen). Asukkaiden tasavertaisuus eri puolilla Kaarina tulisi huomioida paremmin. Muut palvelut olemme valmiit hakemaan kauempaa, koulua emme.

4) KYLÄKOULUOPETUS EI OLE TASOKASTA -> Tällainen väite osoittaa, että asiaan ei ole perehdytty kokonaisvaltaisesti. Useat tuoreet tieteelliset tutkimukset osoittavat, että kyläkoulut ovat pedagogisesti arvokkaita oppimis- ja kasvuympäristöjä. Kyläkouluissa toteutuu hyvin myös koulutuksellinen tasa-arvo. Valtakunnallisesti koulumaa-ilmassa on otettu tavoitteeksi ryhmäkokojen pienentäminen, joten sitäkin ajatusta vastaan on lähettää harvaluotolaiset Koroisiin jo valmiiksi isoihin ryhmiin lisäkuormitukseksi. Hehän eivät siirry Koroisiin ryhminä vaan heidät ripotellaan jo olemassa oleviin luokkiin.

JOS kouluasia palautetaan arvokysymykseen, voidaan myös kysyä, onko Kaarinan kouluverkko suunnittelu samassa linjassa sen kanssa, millaista mielikuvaa kunnasta luodaan esim. lapsipoliittisessa ohjelmassa.

Lakkauttamispäätös tulee näkymään Harvaluodon lasten arkipäivässä ensisijaisesti pitkänä taksimatkoina. Noin kaksi tuntia päivittäin taksissa ei varmasti ole kenenkään mielestä lapsen etu. Lapsen etu on käydä koulua hänen lähiympäristössään. Yhteisöllisyyden puute vaivaa nykypäivää, eikä sitä ainakaan tällä tavalla tueta, että kyläyhteisöt rikotaan ikiajoiksi. Taloudellisia arvoja korostetaan nyt kaikkien muiden arvojen kustannuksella (arvo lapselle, yhteisölle ja pedagogiikalle), vaikka se on aivan käsittämätön perustelu, kun kaupungin talous näyttää olevan varsin hyvässä kunnossa.

Toivomme Kaarinan kaupungin päättäjiltä pitkälle kantavia ja perusteltuja päätöksiä, kun tehdään mitä tahansa lapsia ja nuoria koskevia päätöksiä. Lasten ja nuorten ei koskaan tulisi olla säästöjen kohteena, sillä he eivät ole syypäitä näihin toimiin!!!

Olemme valmiita keskustelemaan asiasta lisää kanssanne, ja joku meidän "aktiivis-tamme" tuleekin kenties ottamaan teihin yhteyttä seuraavina viikkoina. Toivomme siis hyvää vuoropuhelua vielä ennen lopullista päätöksentekoa!

ystävällisin terveisin

Anu Virpi ja Jukka-Pekka Hamarila